

SZAKDOLGOZAT

Fehér Zsolt

Gödöllő

2025

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus
Vidékfejlesztési Agrármérnök Szak**

A Bajai járás népességmegtartó képességének vizsgálata

Oktató: Némediné Dr. Kollár Kitti

Készítette: **Fehér Zalán**
W4NC4D
Nappali tagozat

Intézet/Tanszék: Vidékfejlesztés és
Fenntartható Gazdaság
Intézet
Vidék- és
Területfejlesztési Tanszék

**Gödöllő
2025**

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés.....	2
2	Szakirodalmi áttekintés	6
2.1	Vidékfejlesztési modellek és népességmegtartási elméletek	6
2.2	A térség földrajzi és közlekedési elhelyezkedése	9
2.3	Történeti kontextus: Baja és a Bajai járás fejlődése.....	10
2.4	Társadalmi és demográfiai jellemzők Baja térségében	13
2.5	Gazdasági szerkezet és munkaerőpiaci folyamatok	15
2.6	Gasztronómiai örökség és közösségi identitás Baja térségében.....	18
3	Anyag és módszer	27
3.1	A kutatás módszertana és elméleti kerete	27
4	Kutatási eredmények	29
4.1	Primer kutatás	29
4.1.1	A kérdőíves adatgyűjtés bemutatása és mintaleírás.....	29
4.1.2	A lakosság kötődése, mobilitása és életminőségi megítélése	32
4.1.3	Közszolgáltatások, közösségi élet és fejlesztési javaslatok	38
4.2	Szekunder kutatás	48
4.2.1	Népességszerkezet és demográfiai különbségek	48
4.2.2	Népmozgás és vándorlási trendek	51
4.2.3	Munkaerőpiaci helyzet és álláskereső.....	58
5	Következtetések és javaslatok	60
5.1	H1: Egysíkú gazdaság, szűkös munkaerőpiac a népességfogyás gazdasági okai).....	60
5.2	H2: Közszolgáltatások hiánya és népességfogyás	61
5.3	H3: Széttagolt vidékfejlesztés a támogatások csekély demográfiai hatása	62
5.4	H4: Vidékfejlesztési támogatások korlátai és fejlesztéspolitikai hiányosságok	63
5.5	H5: Érzelmi kötődés és vidéki életforma a helyben maradás tartóoszlopai.....	64
6	Összegzés	66
7	Felhasznált irodalom	68
8	Mellékletek.....	71
	1.sz. melléklet: felhasznált kutatási kérdőív	71
	2.sz. melléklet: ábrák jegyzéke.....	73
	3.sz. melléklet: táblázatok jegyzéke	73
9	Függelékek	74
9.1	Absztrakt.....	74

1 Bevezetés

Születésem óta vidéken élek, és mindig is tudtam, hogy kedvelem a vidéki életet. Az egyetemi tanulmányaim alatt ez az érzés megerősödött bennem. Vidékfejlesztési agrármérnöki tanulmányaim során rájöttem arra, hogy a falusi élet számos előnnyel jár, nyugalom, természet közelsége, több közösség és szorosabb közösségi kapcsolatok. Ugyanakkor rá kellett döbbernem, hogy a vidéki életnek megvannak a maga árnyoldalai is. A falvakban élőknek a mindennapjait általában előnytelenebb körülmények, az infrastruktúra hiányosságai, valamint korlátozott gazdasági és szociális lehetőségek nehezítik. A vidéki környezet nyugalma, a természet közelsége, valamint a szoros helyi közösségi kapcsolatok mind olyan vonzó tényezők, amelyek magukhoz kötik a falvakban felnőveket és az oda költözőket. Ők különösen értékelik a csendet, a tiszta környezetet és a helyi hagyományokat. A vidéki környezet nyugalma, a természet közelsége, valamint a szoros helyi közösségi kapcsolatok mind olyan vonzó tényezők, amelyek magukhoz kötik a falvakban felnőveket és az oda költözőket. Ők különösen értékelik a csendet, a tiszta környezetet és a helyi hagyományokat. Ugyanakkor az Európai Unió is fontosnak tartja, hogy a vidéknek gazdaságilag életképesnek kell maradnia, ahol „pezseg az élet”. Magyarországon, különösen a kisebb lélekszámú településeken, gyorsan szembe ötlenek a hátrányok is. Kevés a munkahely és a szolgáltatás (sok helyen bolt, iskola, orvosi rendelő vagy bankautomata sincs), az infrastruktúra pedig gyenge (ritka a tömegközlekedés, lassú az internet, rosszak az utak stb.). Az elöregedő népesség és az egyre csökkenő születésszám miatt sok vidéki településen nehéz megőrizni az élethez szükséges alapvető feltételeket.

Sajnos egyre kevesebben élnek vidéken, és ennek több oka is van. A globalizáció, a munkalehetőségek és a városiasodás hatására a fiatal, aktív korúak rendszerint a városokba költöznek. Itt nagyobbak és változatosabbak a tanulási és munkavállalási lehetőségek. Magyarországon a belföldi elvándorlás évente negyedmillió fő, és elsősorban a 35 év alatti fiatal felnőtt személyek az érintettek köre. A tanulási lehetőségek vagy az álláskeresés miatt sokan költöztek és költöznek a városokba. Ennek következtében az elmúlt évtizedekben szépen lassan fogyatkozott a falvak népessége. A magyarországi falvak egyötödét ma már „kihalás” fenyegeti az itt élők elöregedése, a lakosság elvándorlása és a születések számának csökkenése miatt. Elsősorban a Dél-Dunántúl és a Dél-Alföld területein figyelhető meg ez a folyamat. A fiatalok városokba költözése miatt egyes falvakban már nincs helyi oktatás, megszűnt az iskola, bezárt a bolt, hiszen nincs meg a kellő számú gyerek és fogyasztó.

Az, hogy egyre kevesebben laknak a falvakban, komoly gazdasági és társadalmi következményekkel jár. A helyi munkaerő drasztikus visszaesése, ami a mezőgazdaság és más vidéki ágazatok termelékenységét is rontja (kevesebb munkás képes munkát vállalni a földeken, istállóiban). Emiatt számos kisebb mezőgazdasági vállalkozás, családi gazdaság, sőt sok egyéni őstermelő is veszteségesse válik, és végül kénytelen bezárni. Hasonló a helyzet az ipari vállalkozásokkal is, alig működik már ilyen cég a falvakban, és ez tovább gyengíti a helyi gazdaságot. Csökkenő munkaerő kevesebb aktív korú ember dolgozik a gazdaságban, ami egyre csökkenő termelést okoz. Vállalkozások bezárása a helyi lakosság folyamatos elköltözése miatt, egyre fogy a piac. Emiatt a vidéki kisvállalkozások, kereskedések, szolgáltatók szűntetik meg vállalkozásaikat, vagy ők is elvándorolnak a városokba.

Közszolgáltatások leépülése, kevesebb helyi gyerek és fiatal miatt az iskolák, óvodák fenntartása egyre gazdaságtalanabb. Esetleg el is lehetetlenül, ilyenkor bezárják, vagy összevonják az oktatási intézményeket. Az elöregedő társadalom miatt az egészségügyi és szociális ellátórendszer egyre terheltebb, miközben csökken a helyi aktív korú fenntartók száma. Ráadásul ezek a folyamatok egymást erősítik. Ahogy csökken a falusiak száma, úgy lesz egyre kevésbé kifizetődő az utak, a közművek vagy akár a tömegközlekedés fenntartása és fejlesztése. Ennek nyomán az ott maradó lakosok életminősége tovább romlik. Egyre kevesebb a helyben elérhető munkahelyek, iskolák, vállalkozási lehetőségek száma, ami újabb elvándorlásokat idéz elő. Szerencsére akadnak fejlesztési programok is, amelyek kifejezetten arra irányulnak, hogy újra életet leheljenek a vidéki térségekbe. Az Európai Unió a közös agrárpolitikájának második pillére alapján (EMVA) több forrást biztosít a vidéki területek fejlesztésére. Ilyen a LEADER-program, amely helyi akciócsoportok (HACS-ok) által szervezi meg az uniós és nemzeti támogatásokat. 2023-ban Magyarországon már minden vidéki körzetet lefedő 105 darab Helyi Fejlesztési Stratégiát hagytak jóvá. A LEADER-program többféle helyi fejlesztést segít. Ide tartozik a kisvállalkozások indítása és bővítése, a helyi termékek és turisztikai értékek erősítése, a megújuló energiaforrások bevezetése, környezet és vízvédelmi kezdeményezések támogatása, valamint a közösségi terek például a kultúrházak, piacok vagy játszóterek fejlesztése. Magyarországon emellett a Vidékfejlesztési Program forrásai a vidéki infrastruktúra fejlesztésére, falusi fiatal gazdák támogatására és a vidéki életminőség általános jobbá tételére felhasználhatók. A Nemzeti Vidékstratégia 2030 program harmóniában van ezekkel a célokkal, és komplex megoldásokat kínál a vidéki foglalkoztatás és életkörülmények javítására.

LEADER/Helyi akciócsoportok (HACS-ok), Magyarország összes vidéki települését lefedő helyi átfogó tervek a közösségi együttműködést és a közös fejlesztést segítik elő.

Vidékfejlesztési Program (EMVA), Vidéki települések infrastruktúrafejlesztése (utak, közművek, internet szélessáv), fiatal gazdák induló támogatása, helyi vállalkozások ösztönzése tartozik a program célkitűzései közé.

Nemzeti Vidékstratégia, Hosszú távú keretet ad a vidéki gazdaság többrétű megerősítéséhez (oktatás, egészségügy, helyi munkahelyek fejlesztése).

Az eddig megvalósult fejlesztések azt mutatják, hogy elegendő forrással és célirányos intézkedésekkel a falusi közösségeket sokkal élhetőbbé és vonzóbbá lehet tenni a fiatalok és a vállalkozások számára.

Szakedolgozatomban azt a célt tűztem ki, hogy bemutassam, mely tényezők befolyásolják egy vidéki település népességmegtartó erejét, illetve feltárjam, milyen beavatkozások segíthetnek a lakosság helyben maradásában. Vizsgálatomban Magyarország teljes vidéki térségét tekintem, beleértve a kisebb városokat is, de elsősorban falvakat és községeket veszem figyelembe. Különösen Bács-Kiskun Vármegye déli részére, azon belül a Bajai járásra (korábbi Bajai kistérség) irányítom figyelmemet. Bács-Kiskun vármegyében hasonlóan az ország többi vármegyéjéhez, de elsősorban alföldi térségben található vármegyékhez csökkent az itt élő lakosság száma. 2011 és 2019 között 520 331 főről 503 825 főre csökkent a vármegye lakónépessége. A Bajai járás területén 17 település található, az itt élők összesen 63 205 főt számláltak. Baja város 2019. évben 34 495 fős lakossága a járás lakosságának több mint felét adta.

A vidékfejlesztési modellek ismertetéséhez és mélyebb megismeréséhez a szakirodalmakat és az Európai Unió hivatalos dokumentumait és elemzéseit használtam. A vidéki kihívások bemutatásában demográfiai és közgazdasági vidékfejlesztési szakemberek és tanáraink elemzéseit is idéztem. A dolgozatom fő célja, hogy megmutassam a Bajai járás népességmegtartó képességét befolyásoló tényezőket és bemutassam a térség előnyeit és hátrányait egyaránt.

Az alábbi hipotéziseket fogalmaztam meg

H1: Baja városában és a Bajai járásban feltételezésem szerint a helyi gazdasági szerkezet gyenge és a korlátozott munkaerőpiaci lehetőségek döntően hozzájárulnak a népességfogyáshoz és az elöregedéshez.

H2: Járás településein feltételezhető, hogy a közszolgáltatások (oktatás, egészségügy, kultúra, stb.) hiányosságai és a népességfogyás egymást erősítő folyamatot alkotnak. A romló szolgáltatási színvonal csökkenti a térség vonzerőjét, ami további elvándorlást okoz. A csökkenő népességszám pedig még kevésbé teszi fenntarthatóvá az intézmények működését.

H3: Baja városában és térségében feltételezhető, hogy az erős helyi közösségi élet és a magas társadalmi tőke részben ellensúlyozza a gazdasági hátrányokat. Az aktív civil szervezetek jelenléte, valamint a kulturális és sportegyesületek hálózata növeli a térség társadalmi ellenállóképességét, ezáltal mérsékelheti az elvándorlási hajlandóságot.

H4: Baja és térsége esetében és globális szinten is feltételezhető, hogy a jelenlegi vidékfejlesztési támogatások és programok nem képesek megfordítani a népességsökkenés trendjét. A fejlesztési programok gyenge összhangja és a pályázati rendszer jelentős hiányosságai miatt a beavatkozások demográfiai hatása elenyésző volt.

H5: Baján és a Bajai járás településein feltételezhető, hogy a lakosok erős érzelmi kötődése beleértve a családi és baráti kapcsolatokat, valamint a helyi identitást erősen hozzájárul a helyben maradáshoz. A vidéki életforma kedvező sajátosságai (a természeti környezet a folyók közelsége, a nyugodt életritmus, a szoros közösségi kapcsolatok) olyan emocionális megtartó erőt jelentenek a vidéken, amely képes csökkenteni az elvándorlási hajlandóságot.

2 Szakirodalmi áttekintés

A szakdolgozatom írása alatt fontosnak tartottam, hogy megismerjem és rendszerezem azokat az elméleti és gyakorlati tudnivalókat, amelyek Bajai járásban lévő települések népességmegtartó képességének megértésében segítenek. Ezért átnéztem a vidéki térségekkel kapcsolatos fejlesztési modelleket, a helyi társadalmak működését befolyásoló tényezőket, valamint a népesedési folyamatokra ható tényezőket és folyamatokat. Külön figyelmet fordítottam a közösségi összetartozás és az identitás szempontjaira, ugyanis ezek meghatározó szerepet játszanak a lakosság helyben maradásában. Úgy vélem, hogy a gazdasági és társadalmi összefüggések mellett az olyan kulturális hagyományok és értékek, mint a gasztronómiai hagyományok, a családi és baráti kötődések, identitás tudat és a természetközelség segítik egy térség lakosság megtartó erejének megőrzését. A következő alfejezetekben ezen szempontrendszerek alapján kifejtem az elméleti és gyakorlati kontextusát.

2.1 Vidékfejlesztési modellek és népességmegtartási elméletek

A helyi erőforrások és az endogén fejlődésének alapelvei szerepet játszanak a népességmegtartó képesség erősítésében. A Tér és Társadalom folyóiratban megjelent tanulmány a vidékfejlesztés helyét a regionális tudományban tárgyalva kiemeli, hogy a hagyományos exogén fejlesztési programok helyett egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az endogén megközelítések. A szerző részletesen elemzi a helyi erőforrások, képességek és kezdeményezések aktiválásának elméleti hátterét, különös figyelmet fordítva a társadalmi tőke és a helyi tudás szerepére (Káposzta, 2020).

A smart települések elképzelését elemző és bemutató tanulmány tovább viszi ezt a gondolatmenetet, bemutatva, hogy a digitális technológiák innovatív alkalmazása hogyan erősítheti a vidéki települések versenyképességét és élhetőségét. A szerzők kiemelik, hogy a smart faluk nem csak technológiai kérdést jelentenek, hanem átfogó társadalmi átalakulást. A tanulmány részletesen foglalkozik a IKT infrastruktúrával és a társadalmi innovációval. (Káposzta - Honvári, 2019)

A modern városok programot elemző megközelítése szintén igazolja az endogén fejlődés jelentőségét. Bár a kutatás városi térségekre fókuszál, módszertani megközelítése és következtetései vidéki környezetben is alkalmazhatók. A szerző elemzi a helyi innovációs képesség és a társadalmi tőke szerepét, kiemelve a helyi ökoszisztémák és a humán erőforrás-fejlesztésének lehetőségeit és fontosságát (Kun, 2021).

Integrált területfejlesztésről szóló jegyzete számomra egy új rendszerszintű megközelítést kínál a helyi erőforrások mobilizálására. A szerző hosszan tárgyalja a sikeres területfejlesztés

feltételeit, kiemelve, hogy meg kell követelni a gazdasági, társadalmi és környezeti tényezők harmonikus összekapcsolását, valamint a különböző rendszerszintű szintű folyamatok összehangolását. A gyakorlati megvalósítási kérdések részletes tárgyalása miatt, hasznos útmutatást nyújt a helyi fejlesztési stratégiák kidolgozásához (Baranyi, 2013)

Saját meggyőződésem szerint a helyi erőforrások aktiválása a bajai járás számára kiemelten fontos. A térség természeti adottságai a Duna, a Gemenci erdő jelentős potenciált jelentenek a turizmus fejlesztésére. A digitális technológiák például távmunka integrálása ugyanakkor lehetővé teheti, hogy a térség leküzdése a földrajzi perifériaságból eredő hátrányokat, és új gazdasági lehetőségeket teremtsen.

A támogatási programok, különösen az Európai Unió által támogatott vidékfejlesztési programok, meghatározó szerepet játszanak a vidéki térségek népességmegtartó képességének erősítésében. Tanulmányukban elemzést készítettek a LEADER program múltjáról, jelenéről és jövőjéről. A szerzők bemutatják és elemzik a program elméleti hátterét, történeti fejlődését és gyakorlati megvalósítását, nyomatékosítva, hogy a LEADER program legfőbb erőssége a Helyi Akció csoport-okon keresztül megvalósuló alulról szerveződő közösségi részvétel (Máté, 2022).

Az Európai Tükörben Lencsés és társai által publikált tanulmányban a magyar mezőgazdaság egyes mutatóit vizsgálva szintén érintik a vidékfejlesztési programok hatékonyságának kérdését. A szerzők empirikus elemzése alapján az uniós támogatások jelentős nagyon fontos szerepet játszanak a vidéki gazdaság modernizációjában és fejlesztésében, ugyanakkor hangsúlyozzák a célzottabb és helyi sajátosságokhoz jobban igazodó támogatási rendszerek relevanciáját (Lencsés et al., 2022).

Simon tanulmánya alátámasztja a vidékfejlesztési programok helyi megvalósításának és hatékonyságának értékelését, és a helyi közösségek bevonásának jelentőségét (Simon, 2023).

A képzési irányok többek között a helyi erőforrások hatékony felhasználására, a közösségi aktivitás erősítésére, valamint a települési döntéshozatalba és a lakosság közösségi életbe történő bevonására összpontosítanak (Nagy, 2014). A tanulmány különösen értékes és érdekes volt számomra mivel a gyakorlati megvalósításokat is bemutat és a kihívások részletes feltárása miatt.

Individuális véleményem szerint a vidékfejlesztési programok hatékonysága a bajai járásban jelentős különbségeket mutat. Míg néhány település például Baja városa képes hatékonyan felhasználni a rendelkezésre álló forrásokat, addig a kisebb falvak gyakran nem rendelkeznek a szükséges szakmai kapacitással a pályázati lehetőségek kihasználásához. Ez a helyzet tovább mélyíti a területi egyenlőtlenségeket és rontja a perifériás települések népességmegtartó

képességét. Úgy vélem, hogy a jövőben nagyobb hangsúlyt kell helyezni a kisebb települések szakmai támogatására és a helyi kapacitások fejlesztésére és az önkormányzati munkaerő képzésre és tovább fejlesztésére, vagy átszervezésére.

A területi szerkezet és intézményrendszer átalakulása alapvetően meghatározza a vidéki települések fejlődési lehetőségeit és népességmegtartó képességét. A területi fejlődés legfrissebb trendjeit elemzi, kiemelve a digitális átalakulás és az ökológiai kérdések egyre növekvő jelentőségét a területfejlesztésben. A tanulmány elemzi a hagyományos centrum-periféria modell új értelmezésének relevanciáját a digitalizáció és a fenntarthatósági törekvést, regionális egyenlőtlenségek új formáit (Szabó - Farkas, 2024). A területfejlesztés rendszer kihívásai és átalakításának kísérletei című cikk elemzi a különböző külföldi és hazai régiók fejlesztési stratégiáit, számomra fontos megközelítést nyújtva a régióspecifikus fejlesztési megoldások kidolgozásához. A tanulmány egyedien közelíti meg a különböző területi típusokra jellemző fejlesztési modellek összehasonlító elemzése miatt (Pfeifer-Tóth, 2025).

A társadalmi innováció kereteinek részletes elemzését nyújtja a vidéki térségekben. A OECD hangsúlyozza, hogy hatékony társadalmi innováció előfeltétele a megfelelő intézményi keretek kialakítása, a részvételi mechanizmusok megerősítése és tudásmegosztás ösztönzése. A dolgozat értékét elsősorban a különböző országokban alkalmazott innovatív megközelítések összehasonlító elemzése adja, amelyek konkrét példákat és gyakorlati ajánlásokat is tartalmaz ((OECD), 2024).

Illés, Kismarjai, Simonyi idei tanulmánya a vidéki térségek fejlesztését és helyi gazdaságfejlesztés összefüggéseit vizsgálja, kiemelve a helyi gazdasági szerkezet és a népességmozgások közötti szoros összefüggéseket. E részletes empirikus elemzése megmutatja és alátámasztja, hogy a sikeres népességmegtartáshoz olyan gazdaságfejlesztési stratégiákra van szükség, amelyek a helyi adottságokra építenek és a helyi humán erőforrások aktív részvételét és bevonását biztosítják. A tanulmány megmutatja különböző településtípusokra jellemző fejlesztési modellek részletes elemzést is (Illés et al., 2025).

Az egyik legalaposabb szakirodalom részletes elemzést kínál a területi fejlődés és intézményrendszer változásainak összefüggéseiről. A szerzők részletesen elemzik a területi specializáció és a versenyképesség összefüggéseit, különös figyelmet fordítva a tudásalapú gazdaság kihívásaira (Káposzta et al., 2020).

Személyes véleményem szerint a bajai járás területi szerkezetének átalakulása két párhuzamos folyamat mentén zajlik. Egyrészt Baja város regionális központként erősödik, egyre inkább magához vonzva a környező szolgáltatásait, gazdasági és humán erőforrásait. Másrészt a kisebb falvak fokozatosan veszítenek önállóságukból, és erőteljesen függenek Bajától. Ez kettős hatást

eredményezz a népesség térben koncentrálnak, de a kisebb periférikus falvak elnéptelenednek. A jövőben ez a tendencia tovább erősödhet, ha nem történik beavatkozás a kisebb települések gazdasági és társadalmi alapjainak megerősítése érdekében (Káposzta et al., 2020).

A szakirodalom áttekintése alapján megállapítható, hogy a népességmegtartó képesség komplex jelensége, amely megköveteli a területi, gazdasági, társadalmi és intézményi tényezők integrált elemzését, vizsgálatát. A vizsgált források egyértelműen kimutatják a helyi erőforrások aktiválásának, a közösségi részvétel elősegítésének, a célzott vidékfejlesztési programok megvalósításának és a rugalmas intézményi keretek A hazai szakirodalom mellett a nemzetközi kutatások is hangsúlyozzák az endogén, helyi erőforrásokra építő vidékfejlesztési megközelítések jelentőségét. Woods kiemeli, hogy a vidéki térségek sikeressége nagymértékben függ a közösségi hálók, a társadalmi tőke és a helyi identitás megerősítésétől, amelyek hozzájárulnak a népességmegtartáshoz és a helyi társadalom ellenállóképességéhez (Woods, 2010). Hasonlóan, van der Ploeg hangsúlyozza a helyi termelési rendszerek, rövid élelmiszerláncok és közösségi gazdasági modellek szerepét, amelyek stabilabb vidékfejlesztési pályát biztosíthatnak és mérsékelhetik az elvándorlást (van der Ploeg, 2012). Az sikeres vidékfejlesztés kulcsa a helyi szereplők bevonása, a helyi innováció támogatása és a szolgáltatási hozzáférés javítása (OECD, 2016). A vidéki térségek népességmegtartó képessége leginkább a humántőke-fejlesztéstől, a területi együttműködésektől és a modern infrastruktúra meglététől függ (Dax et al., 2020).

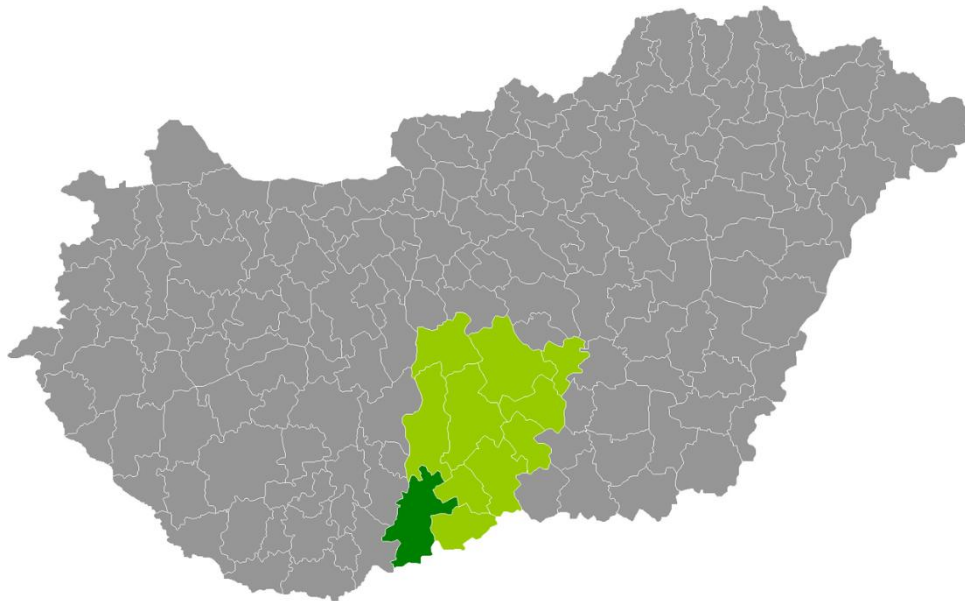
2.2 A térség földrajzi és közlekedési elhelyezkedése

Baja és a Bajai járás elhelyezkedése meghatározó szerepet tölt be Bács-Kiskun vármegyében. A térség a megye déli részén, a Duna partján helyezkedik el, amely földrajzi helyzetet kedvező természeti adottságokat biztosít. A járás területe 1008,8 km², és 17 települést foglal magában: Baja, Sükösd, Vaskút, Bácsszentgyörgy, Bátmonostor, Csátalja, Csávoly, Dávod, Dunafalva, Érsekcsanád, Érsekhalma, Felsőszentiván, Gara, Hercegszántó, Nagybaracska, Nemesnádudvar és Szeremle.

Baja a Duna és a Sugovica találkozásánál fekszik, 177,9 km² területen. Földrajzi fekvése jelentős természeti környezetet és kiterjedt mezőgazdasági térséget biztosít a városnak. A vízi útvonal kiemelt szerepet játszik Baja életében. A város fontos közlekedési és logisztikai csomópont, amely révén kapcsolat jön létre más kikötőkkel.

A térséget fő közlekedési vonal, az 51-es főút. A legközelebbi autópálya, az M6-os, mintegy 40 perces autóúttal érhető el, ami bizonyos gazdasági szektorok számára versenyhátrányt jelenthet.

A közlekedési kapcsolatok jövőbeli alakulására pozitív hatást gyakorolhat a Mohács térségében épülő új Duna-híd, amely várhatóan javítja a déli járásrészek elérhetőségét, erősítheti a logisztikai szerepkört és csökkentheti az autópálya-elérés idejét. A fejlesztés egyúttal növekvő forgalommal és környezeti terheléssel is járhat, ugyanakkor összességében a térség integrációját és gazdasági kapcsolatrendszerét erősíti.

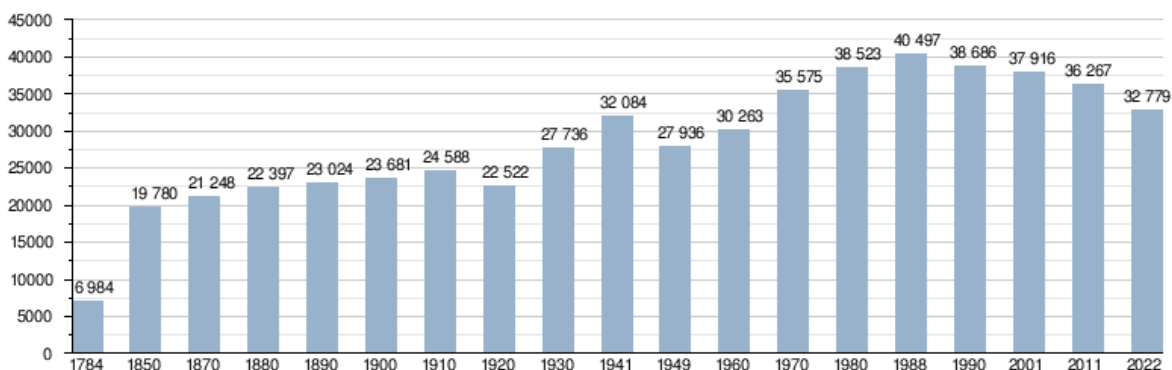
1. ábra Baja járás elhelyezkedése

Forrás: Wikipedia Commons Bajai járás térképe

2.3 Történeti kontextus: Baja és a Bajai járás fejlődése

A Bajai járás Magyarország déli részén, Bács-Kiskun Vármegye területén helyezkedik el, székhelye Baja városa. Baja évszázadok óta a magyarországi Bácska régió gazdasági és kulturális központjának tekinthető. A város és környékbeli falvak sorsát régóta meghatározták a mindenkori uralkodói döntések. 1472-ben Mátyás király Baja városát a Czobor családnak adományozta, 1692-ben pedig I. Lipót császár szabad királyi várossá nyilvánította. Ezután Baja a Duna-parti vámgyűjtő hely jogát is megkapta (Laki, 2015). A 150 éves török hódoltság ideje (1541–1688) alatt Baja város lakossága elpusztult vagy elmenekült, a környékbeli falvak is szinte teljesen elnéptelenedtek. Habsburg-uralom idején Baja városába és a környékbeli településekre délszláv (bunjevác, sokác, szerb) és német (sváb), valamint magyar telepések érkeztek. Így alakult ki a többnemzetiségű városkép, amely máig jellemző. A bajai közösségben a magyar többség mellett jelentős német, horvát és szerb nemzetiségi hagyományok élnek

(Laki, 2015). Szerencsére akadnak fejlesztési programok is, amelyek kifejezetten arra irányulnak, hogy újra életet leheljenek a vidéki térségekbe. Az Európai Unió a közös agrárpolitikájának második pillére alapján (EMVA) több forrást biztosít a vidéki területek fejlesztésére. Ilyen a LEADER-program, amely helyi akciócsoportok (HACS-ok) által szervezi meg az uniós és nemzeti támogatásokat, 2023-ban Magyarországon már minden vidéki körzetet lefedő 105 darab Helyi Fejlesztési Stratégiát hagytak jóvá. A LEADER-program többféle helyi fejlesztést segít. Ide tartozik a kisvállalkozások indítása és bővítése, a helyi termékek és turisztikai értékek erősítése, a megújuló energiaforrások bevezetése, környezet és vízvédelmi kezdeményezések támogatása, valamint a közösségi terek például a kultúrházak, piacok vagy játszóterek fejlesztése. Magyarországon emellett a Vidékfejlesztési Program forrásai a vidéki infrastruktúra fejlesztésére, falusi fiatal gazdák támogatására és a vidéki életminőség általános jobbá tételére felhasználhatók. A Nemzeti Vidékstratégia 2030 program harmóniában van ezekkel a célokkal, és komplex megoldásokat kínál a vidéki foglalkoztatás és életkörülmények javítására. LEADER/Helyi akciócsoportok (HACS-ok), Magyarország összes vidéki települését lefedő helyi átfogó tervek a közösségi együttműködést és a közös fejlesztést segítik elő. Vidékfejlesztési Program (EMVA), Vidéki települések infrastruktúrafejlesztése (utak, közművek, internet szélessáv), fiatal gazdák induló támogatása, helyi vállalkozások ösztönzése tartozik a program célkitűzései közé. Nemzeti Vidékstratégia, Hosszú távú keretet ad a vidéki gazdaság többretű megerősítéséhez (oktatás, egészségügy, helyi munkahelyek fejlesztése). Az eddig megvalósult fejlesztések azt mutatják, hogy elegendő forrással és célirányos intézkedésekkel a falusi közösségeket sokkal élhetőbbé és vonzóbbá lehet tenni a fiatalok és a vállalkozások számára. Ezek az adatok is alátámasztják a vidéki területek egyre csökkenő lakosság számából adódó feladatokat, kihívásokat.

Baja népességének alakulása (fő)

2. ábra Baja népességének változása 1784-től

Forrás:Wikimedia Commons

Szakdolgozatomban a Bajai járás különböző számadatait figyelembe véve statisztikai elemzések és empirikus vizsgálatok segítségével szeretném meghatározni a népességmegtartást elősegítő vagy hátráltató legfontosabb tényezőket. Ezekből a levont következtetésekből pedig megpróbálok javaslatokat tenni a vidéki térségek, és elsősorban a Bajai járás lakosság számának növelésére. Úgy vélem, hogy a vidéki élet fejlesztése mindenki közös érdeke. Merem remélni, hogy kutatásom hozzájárul a vidék problémák megoldásához és a vidéki közösségek megerősítéséhez és a vidék népességfogyás és elöregedés megállításában. A népesség és demográfiai adatok forrásai a KSH és TEIR rendszer.

3. ábra A gemenci erdő nyugalmanak hangulata

Forrás: Molnár Attila (2025).

A térség földrajzi viszonyai is különlegesek. Baja a Duna bal partján helyezkedik el, a folyó holtágai és ártéri erdői között. A Bajai járáshoz tartozik a Gemenci-ártéri erdő nyugati része is, amely Európa egyik legnagyobb összefüggő ártéri erdeje. A Duna, valamint ártereinek értékei ökológiai és gazdasági szempontból kiemelkedők, a folyó és mellékágai a terület öntözésében, halgazdálkodásában és turizmusában játszanak szerepet (Laki, 2015). A Gemenci terület és környezete jelentős természetvédelmi oltalom alatt áll, gazdag élővilága és legendás őshonos fái (például méretes fekete fenyők és platánok) a Duna-Dráva Nemzeti Park részét képezik. Az integrált területfejlesztési program szerint a bajai Duna-híd és a városi kikötő is stratégiai

közlekedési csomópontnak számít, itt működik nemzetközi vízi áruforgalmi határátkelőhely is (Bács-Kiskun Megyei Fejlesztési Ügynökség, 2020).

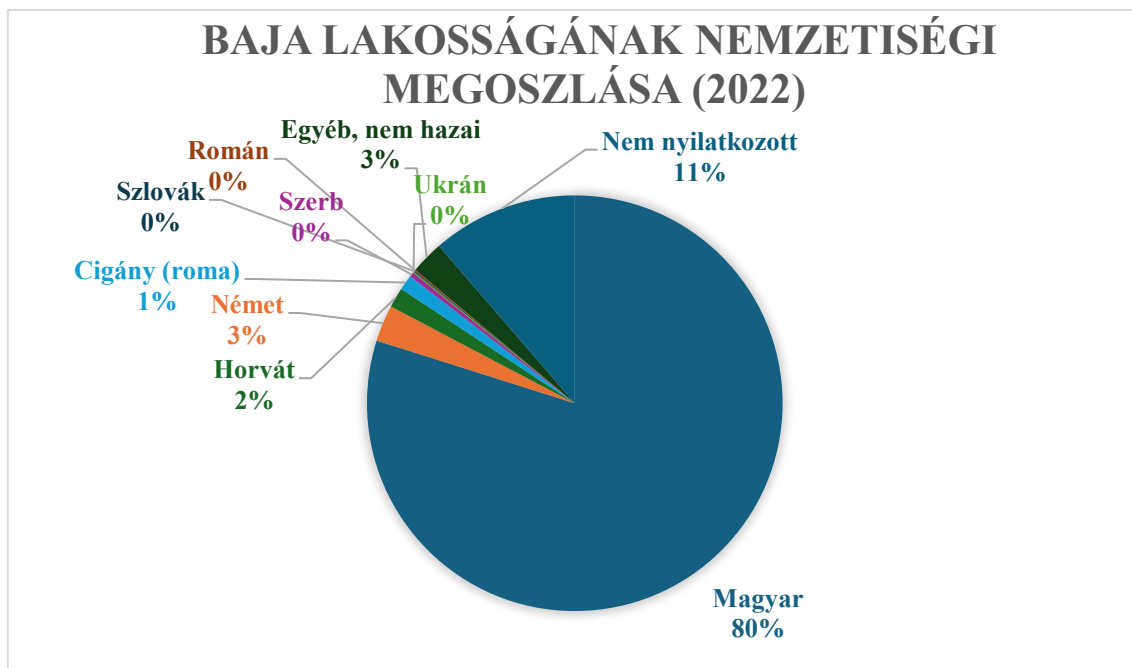

4. ábra Duna és Sugovica találkozása

Forrás: Csodálatos Magyarország 2025

2.4 Társadalmi és demográfiai jellemzők Baja térségében

A Bajai járás településeinek lakossága 60 323 fő (2022. okt. 1.), és az utóbbi évtizedekben ahogyan az ország egész területén enyhe népességcsökkenést lehet megfigyelni. A térség demográfiáját alapvetően a magyar nemzetiség alkotja, de szép számban jelen van a sváb (német), horvát és a szerb közösség. Ezek a népcsoportok hosszú ideje élnek együtt, és kölcsönösen elfogadják egymást, valamint tiszteletben tartják egymás kulturális hagyományait. (Laki, 2015). A vallási összetételben látható a sokszínűség. A katolikusok dominanciája mellett református hívők is szép számban vannak, evangélikus és szerb ortodox közösségek is jelen vannak. Baja soknemzetiségű és befogadó város és kulturális intézményekben is jelen vannak a különböző nemzetiségi értékek (Laki, 2015). A 2022-es népszámlálási adatok szerint a bajai térség lakosságának 87,3%-a magyar nemzetiségűnek vallotta magát. A német nemzetiséghez tartozók aránya 3,1%, míg a horvátoké 1,7%, a cigány nemzetiséghez tartozóké pedig 1,3% volt. Emellett 0,4%-uk szerbnek, míg 0,1–0,1%-uk ukránnak, szlováknak vagy romának azonosította magát. Az egyéb, nemzetiségekhez sorolható lakosok aránya 2,8%-ot tett ki. Fontos megjegyezni, hogy a lakosság 12,4%-a nem nyilatkozott nemzetiségi hovatartozásáról, és a kettős identitás miatt az összesített százalékos érték meghaladhatja a 100%-ot.

5. ábra Baja lakosságának nemzetiségi megoszlása (2022)

Forrás: Saját szerkesztés, TEIR adatai alapján 2025

A Bajai járás gazdasága alapvetően vegyes szerkezetű, mezőgazdasági és ipari tevékenységre egyaránt támaszkodik. A város történelmileg mezőváros. Termékeny sík vidéken jelentős szántóföldi mezőgazdaság (gabona, napraforgó, kukorica), amelyet a térség jellemző talajtípusok elsősorban jó minőségű csernozjom talajok, továbbá az ártéri öntéstalajok és homoktalajok is kedvezően támogatnak, valamint a nagy múltú halászat a Dunán. Több állami és magángazdaság is működött itt a szocialista időszakban; az átmenet után a magánszektor vált meghatározóvá. A városban és a járáshoz tartozó településeken is számos feldolgozóipari és szolgáltató vállalat telepedett meg. A vizsgált források alapján Baja járás térségében az élelmiszer-ipar és az agrárgazdaság jelenti a foglalkoztatás fő pilléréit, ahol egyebek mellett nagy kapacitású húsfeldolgozó üzemek és kapcsolódó logisztikai létesítmények működnek (Laki, 2015), mint például a Bajai Húsipari Zrt. (korábbi Délhús Rt) amely a Pick Szeged Zrt. leányvállalataként működik, és a Bonafarm Csoport tulajdonosi struktúrájába tartozik, amely vágóhidat és hűtőházat üzemeltet, valamint élőállat feldolgozással és húsipari termékek előállításával foglalkozik. A mezőgazdasági gépek és berendezések kereskedelmét az AXIÁL Kft. képviseli, amely 1991 óta a térség egyik legjelentősebb magánvállalkozása. Emellett a régióban vannak helyi kis és középvállalkozások, például a Bajafil Fonó-Fonalgyártó Kft. szövetkezeti háttérrel fonalgépek gyártásával foglalkozik, valamint a MOGYI Kft olajos magvak pörkölésével és csomagolásával (cukorka, gyümölcszelégyártás mellett) vált ismertté (Laki, 2015). A 21. században a nemzetközi kereskedelemben és logisztikában is fejlődött a

térség. Baján a legtöbb nagy áruházlánc (Tesco, Lidl, Aldi, Spar) is jelen van, és a város a dunai közlekedési útvonalakon határforgalmi szerepet is betölt. (Bács-Kiskun Megyei Fejlesztési Ügynökség, 2020)

A járás foglalkoztatottságában az idegenforgalom fontos szerepet játszik, a Duna menti kirándulóhelyek (pl. Gemenci-erdő), a helyi népi fesztiválok (bajai halfőző fesztivál) és kulturális értékek (történelmi belváros, múzeumok) bővítik a gazdaságot. A helyi iparüzési adó bevételeit fejlesztési forrásként segítik visszajuttatni a térség gazdasági forrásaiba, így többmilliárdos forrásmozgás segíti a járás infrastrukturális fejlesztéseit.

A vidéki térségek népességmegtartó képessége napjaink regionális politikájában az egyik legösszetettebb kihívás. Ennek vizsgálatához elengedhetetlen az interdiszciplináris szemlélet a társadalomtudományi, gazdasági és területfejlesztési szempontokat egyaránt figyelembe kell venni az elemzés során. A népességfogyás és az elvándorlás folyamatai nem csak statisztikai jelenségek, hanem mélyreható társadalmi átalakulást okoznak, amely megváltoztathatja a vidéki térségek és az egész ország gazdasági és társadalmi szerkezetét.

2.5 Gazdasági szerkezet és munkaerőpiaci folyamatok

Szenoradszki Endre hipotézise szerint a Bajai járás a kilencvenes évek óta fokozatosan periferizálódik, amelynek hatására a térségben növekszik a munkanélküliség (Szenoradszki, 2009). A jelenség egyrészt a kistérség kedvezőtlen földrajzi elhelyezkedésével, másrészt a hagyományosan agrárgazdaságra épülő településszerkezettel magyarázható. A legfrissebb 20 adatokat vizsgálva a Bajai kistérségben 3-4% körüli munkanélküliségi ráta volt, míg a szomszédos Bácsalmási és Jánoshalmi kistérségben 5-10% közöttiek az értékeket. A tanulmányok rámutatnak, hogy a magas munkanélküliség ráta mögött részben az agrárszektor túlzott aránya áll (különösen a Bácsalmás–Jánoshalmi térségben) (Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület, 2016). Emellett fontos tényező a népesség iskolázottsága a munkanélküliek körében nagyrészt alacsony iskolai végzettségű voltak (Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület, 2016).

A lakóhelyi mobilitás szerepére rámutat az (Sorbe, 2014)elemzése is. A belső (földrajzi) mobilitás azaz a munkavállalók áthelyezkedése vagy ingázása fokozása a foglalkoztatottság jelentős növekedését eredményezheti, ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy a munkahelyek csökkenése a vidék periférikus térségeiben tovább fokozhatja az elnéptelenedést (Sorbe, 2014). A Bajai járás helyi esetében a és a lakóhelyhez való kötődés akadályozza a munkavállalók áramlását a centrális térségek felé.

A népességmegtartó képesség vizsgálata alapvetően a területi fejlődés és a társadalmi reprodukció összefüggéseire irányul. A NUTS-rendszer átalakulásán keresztül a tanulmány rámutat arra, hogy a területi statisztikai rendszerek folyamatos adaptációja nem pusztán technikai, hanem mélyreható területi egyenlőtlenségeket is mutat (Pál, 2005). A különböző területi szintű besorolások meghatározzák a forrásallokációt és a fejlesztési lehetőségeket, ami közvetlen hatással van a különböző nagyságrendű települések demográfiai és gazdasági stabilitására. A tanulmány megközelítést kínál a területi hierarchiák és a népességáramlások közötti összefüggések feltárásához, ezzel hozzájárulva a térségi folyamatok mélyebb megértéséhez (Pál, 2005). A tanulmány hozzájárult a dolgozatom szakmai mélységének növeléséhez.

A kistérségek kialakításával további problémákat oldanak meg. A kutatás empirikus elemzése kimutatja, hogy a területi szerveződés változásai nemcsak adminisztratív kereteket alakítanak ki, hanem segítenek a helyi gazdasági és társadalmi problémák kezeléséhez, valamint a térségi folyamatok alakításához (Egyed, 2009). A szerző szerint a térségek kialakulása párhuzamosan jár a települési hierarchia átalakulásával, mely erősen befolyásolja a különböző méretű települések vonzerejét. Az elemzés különös figyelmet fordít a perifériás régiókban fellépő demográfiai folyamatokra (Egyed, 2009).

A népességmegtartás kérdésköre szorosan összefonódik a fenntarthatóság problémáival, amint azt. (Buskó, 2006) egyik átfogó tanulmánya is alátámasztja. A hosszú távú népességstabilitás csak olyan környezetben valósítható meg, amely egyensúlyt tart a gazdasági fejlődés, a társadalmi igazságosság valamint a környezeti megőrzés között. A tanulmány leírja a fenntartható népességmegtartás elméleti modelljeit, a környezeti terhelhetőség valamint a társadalmi igazságosság kérdéseire (Buskó, 2006). Ez a megközelítés különösen releváns a bajai járás esetében, ahol a Duna menti természeti értékek és a gazdasági fejlődés egyensúlyának megőrzése kulcsfontosságú a térség jövőjében.

Szerintem a népességmegtartó képesség értelmezése jóval túlmutat a pusztán demográfiai mutatókon. Ennek a jelenségnek az a lényege, hogy egyszerre kell figyelembe venni a gazdasági lehetőségeket, a szolgáltatások elérhetőségét, a közösségi viszonyokat, valamint a környezeti feltételeket. Vagyis a népesség megtartása nem pusztán a munkahelyek számán múlik számos egyéb, az életminőséget és a jövőbeli esélyeket meghatározó tényező együttes hatása befolyásolja.

Baja a vármegye második legnagyobb városa, jelentős vonzáskörzettel (Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület, 2013). Baja városának gazdasági és szolgáltatói centrális szerepe régióhatáron átnyúló. A környező kisebb falvak lakói hosszú ideig a városra támaszkodtak a

szolgáltatások és munkahelyek igénybevétele tekintetében. Ez a folyamat kétélű, egyrészt Baja munkahely-koncentrációját eredményezte, másrészt a térség periferiáján elhelyezkedő települések fokozatosan elveszítették önállóságukat, és gyengült népességmegtartó képességük. A mezőgazdasági termelősövetkezetek és nagyvállalatok megszűnését követően a térségben a 90-es évek elején tömeges elbocsátások történtek. Szenoradszki megfogalmazása szerint 1993 nyarára a helyi munkaügyi hivatal több mint 6000 álláskeresőt regisztrált (Szenoradszki, 2009). Az Stéphane Sorbe rámutat, hogy ha a vidéki térségek munkaerő-mobilitását (lakóhelyváltás és ingázás formájában) ösztönözni tudnák, jelentős mértékben javulhatna a foglalkoztatottság (Sorbe, 2014). Ugyanakkor felhívja a figyelmet, hogy az aktivitás eltolódása a centrumok felé hosszú távon gyengítheti a periférikus településeket, ezért a mobilitást kísérni kell a vidéki munkahelyi kínálat bővítésével és a helyben maradók képzésével.

A Bajai járás természetföldrajzi adottságai (elsősorban az Észak-Bácskai löszhát kiváló termőtalajai) az alföldi viszonylatban kiemelkedő mezőgazdasági potenciált biztosítanak (Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület, 2016). A térségben hangsúlyos a hagyományos szántóföldi növénytermesztés (gabona- és szőlőtermesztés), valamint az állattenyésztés (tej- és húszágazat), amit kiegészít a gyümölcs és fóliás kertészet is (Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület, 2016). A térség mezőgazdasági karakterét tovább erősíti a Hajós–Bajai borvidék, amely 17 településen mintegy 1800 hektárnyi szőlőterülettel rendelkezik. Szőlő és borkultúrája az 1700-as évekig nyúlik vissza. A borvidék jelentős természeti és agrár ökológiai adottságokkal bír, az évi több mint 2000 napsütéses óra, valamint a humuszban gazdag talajok együttesen remek feltételeket a magas minőségű szőlőtermesztés számára (Hajós-Bajai Borvidék Borút Egyesület, n.d.).

6. ábra A Hajós-Bajai borvidék pincefalvai és szőlőültetvényei

Forrás: Bor.hu

Ezekre az adottságokra építve az agrárgazdaság fejlesztése modern technológiák és termékpárosítás révén gazdasági helyi motorja ként lehetne megerősíteni. Emellett a térség természetes értékei (a Duna-menti holtágak, a Gemenc őserdős ártéri erdősége, gazdag vad és halállománya) jelentős turisztikai vonzerőt jelentenek, a vadászat, és horgászat szerelmeseinek (Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület, 2016). A lokális gasztronómiai és kulturális attrakciók mint a világhírű bajai halászléfesztivál szintén hozzájárulhatnak a térség népszerűsítéséhez. Bajai járás jövőbeli fejlesztésében kulcsszerepet játszhat az agrárgazdaság versenyképességének növelése és a fenntartható turisztikai kínálat kiépítése, párhuzamosan a helyi vállalkozói környezet és infrastrukturális feltételek javításával.

2.6 Gasztronómiai örökség és közösségi identitás Baja térségében

Azért tartom fontosnak a gasztronómiával való foglalkozást, mert meggyőződésem szerint a helyi gasztronómia nem csupán kulináris örökség, hanem a közösségi identitás egyik legmeghatározóbb eleme. Baja esetében ennek szimbolikus megjelenítője a bajai halászlé, amely nemcsak egy halétel, hanem kulturális jelkép is. A helyiek körében gyakran idézett mondás szerint, „azért van az embernek öt ujja, mert a bajai halászlének is öt összetevője van” utalva arra, hogy ez a nemzeti különlegesség kizárólag vízből, halból, jó minőségű

fűszerpaprikából, sóból és vöröshagymából készül. E mondás is érzékelteti, hogy a bajai halászlé több pusztai receptnél, olyan szellemi és kulturális örökség, amely összeköti a múltat a jelennel, és megerősíti a közösségi összetartozás érzését. A bajai halászlé a Duna menti halászhagyományokból kinőtt ikonikus étel, amely mára egyszerre gasztronómiai különlegesség és a helyi identitás szimbóluma. Eredetileg a halászok étele volt, de a 19. század második felétől bekerült a polgári konyhába, és ettől fogva Baja város szinte minden lakosa rendszeresen fogyasztja (Hungarikumok Gyűjteménye, 2015). A bajai halászlé különlegessége a friss hal használata, a bográcsban, közösségben való főzés és a hozzá kínált gyufatészta, valamint az a szellemi-érzelmi értékcomplexum, amelyet képvisel. Pusztai Bertalan néprajzkutató megfogalmazása szerint a bajai halászlé valódi „márkaként” értelmezhető, amely egy érték és érzésvilág kézzelfogható megjelenítője. Garantált minőséget képvisel, és olyan kulturális jelentéstartalommal bír, amellyel a helyi közösség azonosulni tud (Hungarikumok Gyűjteménye, 2015).

7. ábra A bajai halászlé

Forrás: Cookpad 2025

A bajaiak méltán büszkék híres halászléjükre, amely 2015-ben fel is került a Hungarikumok Gyűjteményébe, elsőként a halételek közül (Hungarikumok Gyűjteménye, 2015). A halászlénél nem pusztán egy ételről van szó, hanem a halászlé köré szerveződött gazdag hagyomány egészéről (Béres, 2018). A bajai halászlé hagyománya és receptje apáról fiúra öröklődik, és még a 21. században is képes alkalmazkodni a megváltozott életformákhoz (Hungarikumok Gyűjteménye, 2015). A bajai halászlé egy élő szellemi kulturális örökség, amely hozzájárul az új nemzedékek összetartozásának erősítéséhez, és jó példát mutat más településeknek is a

lokális identitás megőrzésére a rohanó globális világban (Hungarikumok Gyűjteménye, 2015). 2021-ben tovább bővült az elismerések sora, “A bajai halászléfőzés élő hagyománya” felkerült a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére, azaz hivatalosan is nyilvántartott nemzeti értékévé vált (Brachinger, 2024). Mindez ráirányítja a figyelmet arra, hogy Baja városában a halászlé kultusza a közösségi és kulturális élet alapköve.

Társadalmi jelentőségét mutatja, hogy Baján a halászlé “közügy, nem magánügy” a halászlé ottani fogyasztása és főzése közösségi esemény, a város hivatalos rendezvényein és protokolláris fogadásain is elmaradhatatlan fogás (Brachinger, 2024). A bajai identitás szerves része a halászlé szeretete úgy tartják, a halászlé elválaszthatatlanul hozzátartozik Baja polgárainak önazonosságához (Brachinger, 2024). Nem véletlen, hogy Magyarországon Baján a legmagasabb az egy főre jutó halfogyasztás, évi 26 kg, miközben az országos átlag mindössze 3,5 kg (Magyar Nemzet, 2008.). Ez is jelzi, hogy a halételek a mindennapi élet része a térségben. A halászléfőzés hagyománya élteti a vízi életformához kötődő régi szakmákat is, a halászlé kultusza őrzi a halászat, vízimolnárság és mára letűnt világának emlékét, és ápolja ezek szellemiségét (Brachinger, 2024). Összességében a bajai halászlé nem csupán gasztronómiai érték, hanem “egy életérzés, egy életforma”, mely a közösség összetartozását erősíti (Magyar Nemzet, 2008.).

8. ábra A Bajai Halászléfőző Fesztivál látképe bográcsok sorban, hagyományos szabadtéri főzéssel

Forrás: bacskiskun.hu

Baja városában a halászlé kultuszának csúcseménye az évente megrendezett halászléfőző fesztivál. 1996 óta minden évben július második hetén tartják meg a Bajai Halászléfőző Népünnepélyt 2006 óta Bajai Halászléfőző fesztivál néven (Brachinger, 2024). A fesztivál megtartása alól mindaddig egyetlen év jelentett kivételt. 2020-ban a COVID-19 járvány miatt a rendezvény elmaradt. Az első, 1996-os ünnepi főzés egy jeles alkalomhoz Baja várossá nyilvánításának 300. évfordulójához kapcsolódott, amikor is „Halászlé Ünnepe a Halászlé Fővárosában” mottóval indult újjára a rendezvény (Brachinger, 2024). A kezdetektől fogva hatalmas volt a lelkesedés, 1996-ban 300 bográcsban főtt egyszerre a halászlé, a 2000-ben pedig már 2014 bogrács sorakozott Baja belvárosában, felállítva ezzel a rekordot (Magyar Nemzet, 2008.). Az utóbbi években is jellemzően 1000–1500 bográcsban rotyog a több tonna hal (Magyar Nemzet, 2008.). A fesztivál négynaposra bővült, és évente több tízezer látogatót vonz a városba, 2008-ban például mintegy 100 ezres tömeget (Magyar Nemzet, 2008.). Ezzel a Bajai Halászléfőző Fesztivál az ország egyik legnagyobb és legjelentősebb gasztronómiai rendezvényévé vált, amely a halászlé fővárosaként emlegetett Baja hírnevét erősíti.

9. ábra A Bajai Halászléfőző Fesztivál látogatói

Forrás: szallas.hu 2025

A halfőző gazdasági és turisztikai hatása kiemelkedő. A nyári főszezonban tartott rendezvény megtölti a szálláshelyeket, munkalehetőséget teremt a vendéglátásban, és marketingértéket szolgál a városnak. A halászlé, mint Hungarikum, és a fesztivál, mint attrakció együttese növeli Baja turisztikai vonzerejét, ráirányítva a figyelmet a Duna-menti tájra és a helyi kultúrára (Tózsér, 2022). A rendezvény mára nem csak a halászléfőzésről szól. Béres Béla, a fesztivál egyik alapítója szerint azonban a halászlé áll a középpontban, és maga a közösségformáló hagyomány az igazi érték (Hungarikumok Gyűjteménye, 2015). A közös bográcsozás során baráti társaságok, családok, munkahelyi kollektívák ülnek össze főzni. A tűzgyújtás egyszerre, jelképes mozzanatként történik, ami megteremti az összetartozás élményét minden résztvevő számára (HVG.hu, 2016). Minden bajai a sajátjának érzi a Halfőző Fesztivált, a lokálpatriotizmus és büszkeség átjárja az eseményt a város apraja-nagyja részt vesz vagy kilátogat. A fesztivál idejére hazatérnek a Baja szülöttjei is, a Bajáról elszármazott emberek rendszerint visszalátogatnak erre az alkalomra, sok családi és rokoni találkozót időzitenek a halászlé ünnepére (Brachinger, 2024). Ez a jelenség rendkívül fontos közösségmegtartó erővel bír, hiszen erősíti a lokális identitást azok körében is, akik már máshol élnek.

Közösségszervező szerepét tekintve a halászléfőző fesztivál integrálja a helyi társadalmat hosszú évtizedeken át a kulturális integráció eszköze volt, bár egyes időszakokban politikai feszültségek is övezték. Összességében a tradíció máig identitásképző szimbólum Baja lakói számára (Brachinger, 2024). Pusztai Bertalan megfogalmazása szerint „a szabadtéri halászléfőzés, ez a nem hétköznapi helyzet valójában az identitások megalkotására és megerősítésére alkalmas” (Pusztai - Neill, 2007). A közös főzés aktusa olyan kulturális produkció, amelyben minden résztvevő átélheti a bajai közösséghez tartozás élményét, s ez az élmény a város karakterének fontos része.

10. ábra Bajai Halászléfőző Fesztivál főzés a Szentháromság téren

Forrás: baon.hu, 2025,

Baja térségében nem csak a halászlé járul hozzá a helyi identitáshoz, hanem más gasztronómiai különlegességek is. Ilyen a szeremlei borsos kalács, egy sajátos sós édes kelt tésztaféle, amelyet Szeremle község hagyományozott nemzedékről nemzedékre. A borsos kalács puha, fonott kelt tészta, melyet sütés után forrón tejfölös zsíros sós feketeborsos mártóba hempergetnek (Bácskai Harsona, 2020). Ez az egyedi eljárás adja jellegzetes, enyhén csípős borsos ízét. Nevét is innen kapta bár édes kalácsnak tűnik, a fő fűszere a fekete bors. Szeremlén “nemzeti étel” a borsos kalács a helyiek identitásának része, melyet a hagyomány szerint minden nagyobb ünnepen elkészítettek. Régen “kálvinista kalács” néven is emlegették, mivel elsősorban a falu református közösségének ünnepi csemegéje volt, minden fontos egyházi ünnepen sütötték (Bácskai

Harsona, 2020). A családi események elmaradhatatlan záróakkordja volt, lakodalmakon a pénteki vacsora zárófogása, keresztelőkön pedig komakalácsként ezt kapta útravalóul a keresztszülő pár. Mindez mutatja, hogy a borsos kalács mélyen beágyazódott Szeremle társadalmi szokásaiba és ünnepi rítusaiba, a közösség kohézióját erősítő szereppel.

A szeremlei borsos kalács egyike a Sárköz vidéke jellegzetes helyi ételeinek. A Duna alsó szakaszán fekvő néhány település: Szeremle, Érsekcsanád, Bata stb. gasztrókultúrájában találjuk meg variánsait (Bácskai Harsona, 2020). Szeremle lakói mindig magukénak vallották e különleges süteményt, és úgy tartják, hogy a szomszéd falvakba is a szeremleiek “vitték át” a receptet házasságok révén (Bácskai Harsona, 2020). A borsos kalács készítése ma is élő hagyomány Szeremlén, szinte minden háztartásban sütik, családi receptvariációkkal, mégis változatlan alapformában. Ez teszi a település egyik legősibb és legjellegzetesebb helyi szokásává. Szinte változatlan formában fennmaradt (Bácskai Harsona, 2020). A borsos kalács jelentőségét jelzi, hogy Szeremle Község Önkormányzata és lakói küldetésüknek érzik e hagyomány megőrzését a jövő számára “megőrzése az egyik legfontosabb feladatunk” nyilatkozták egy helyi értékleltárban.

11. ábra A szeremlei borsos kalács hagyományos helyi finomság tejfölös-borsos mártásban

Forrás:Szeremle.hu

A szeremlei borsos kalácsot 2020-ban felvették a Bács-Kiskun Megyei Értéktárba, mint a megyei értéktár bizottság által elismert helyi értéket (Bácskai Harsona, 2020). Ez a besorolás a hungarikum piramis egyik lépcsőfoka bár országos hungarikummá még nem nyilvánították, a közösség törekvése megvan ennek elérésére is. A a település igyekszik szélesebb körben is

bemutatni e specialitást. A 21. század eleje óta évente megrendezik Szeremlén a Borsoskalács Fesztivált, ahol kemencében sütik a kalácsot a helyi könyvtár és falumúzeum udvarán, és a vendégek meg is kóstolhatják a friss finomságot. Ez a kis falusi rendezvény turisztikai vonzerővel is bír. A környező településekről és távolabbról is érkeznek látogatók a borsos kalács kóstolására és a hozzá kapcsolódó kulturális és népművészeti programokra (Bácskai Harsona, 2020). A fesztivál egyszerre szolgálja a hagyomány tovább élését hiszen ilyenkor az idősebb generációk átadják tudásukat a fiataloknak a sütésről és a település közösségi életének erősítését. Ilyen módon a szeremlei borsoskalács is a közösségformálás és identitásörzés eszközévé vált, miközben hozzájárul a falusi turizmus kínálatához is.

A bajai halászlé és a szeremlei borsoskalács példája rávilágít arra, miként fonódik össze a gasztronómiai örökség a helyi identitással és a vidékfejlesztéssel. A lokális ételek és hozzájuk kötődő rendezvények erősítik a közösségi kohéziót és az önazonosság-tudatot, ami kulcsfontosságú a vidéki térségek népességmegtartó erejének szempontjából (Szigetköz – Mosoni-sík LEADER Egyesület, 2023). A helyi identitás erősítése nem pusztán kulturális cél, a társadalomföldrajzi kutatások és fejlesztéspolitikai programok is hangsúlyozzák, hogy az erős helyi közösségek jobban képesek megtartani lakóikat, lassítva az elvándorlást a kistelepülésekről. A Bajai járásban tapasztalható, hogy e gasztronómiai hagyományok növelik a lakosság büszkeségérzetét és kötődését szülőhelyükhöz, így közvetve hozzájárulnak ahhoz, hogy a fiatalabb generáció is értékesnek tartsa a helyben maradáást (Tózsér, 2022).

Emellett a halászlé és a borsos kalács mint helyi termékek a vidékgazdaság élénkítésének eszközei is. A Hungarikum rang elnyerése marketingelőnyt biztosít, a bajai halászlé országos és nemzetközi ismertségre tett szert, ami elősegíti a gasztroturizmust (például egyre többen keresik fel Baját a halászléfesztivál idején, vagy kóstolják meg a halászlévet a helyi csárdákban). Egy 2022-es kutatás szerint azokban a településekben, ahol a hungarikumot tudatosan bevonják a településfejlesztés stratégiájába, nem csak a helyiek büszkesége nő, de új munkahelyek teremtését és szélesebb körű közösségépítést is generál az adott érték (Tózsér, 2022). Baja esetében ez megjelenik a fesztivál kiteljesedésében és a halászlé brand turisztikai hasznosításában; Szeremlén pedig a borsoskalács ünnepe kínál fejlődési lehetőséget (pl. helyi termékek értékesítése, kézműves turizmus, vendégfogadás fejlesztése).

A kulturális örökség ilyesfajta hasznosítása azonban nem csupán gazdasági hasznot hajt, hanem hozzájárul a helyi életminőség javításához is. A közös ünnepek, fesztiválok erősítik a közösségi hálókat, növelik a lakosok elégedettségét lakóhelyükkel, és külső szemlélők számára vonzóbbá teszik a települést mint élő, pezsgő közösséget (Tózsza, 2013). Egy sikeres fesztivál vagy ismert helyi étel pozitív településimázst alakít ki, ami hosszabb távon akár új lakosok betelepülését

vagy visszatérők hazahúzását is elősegítheti. A Bajai járás példája megmutatja, hogy a hagyományörzés és innováció nem ellentétei, hanem kiegészítői egymásnak. A tradicionális ételek modern fesztiválkörnyezetbe helyezése (mint Baja esetében) vagy a hagyományok tudatos ápolása falusi közösségekben (mint Szeremlén) egyszerre szolgálja a múlt értékeinek megőrzését és a jövő építését.

Végső soron a bajai halászlé és a szeremlei borsoskalács jóval több, mint kulináris élvezet, kulturális erőforrások, amelyek identitást formálnak, közösséget kovácsolnak és hozzájárulnak a vidék fejlődéséhez. A halászlé esetében “a város lelkéről és identitásának szívéről” beszélhetünk (Bácskai Harsona, 2020), hiszen évtizedek óta összeköti Baját és környékét. A borsos kalács pedig egy kis közösség őrzött kincse, amely jelzi, hogy a vidéki hagyományok képesek túlélni és megújulni a 21. században is. E két örökség ápolása és hasznosítása hozzájárul ahhoz, hogy a Bajai járás erősebb népességmegtartó képességgel, erősebb közösségi identitással és vonzóbb jövőképpel rendelkezzen. Ez a szakirodalom és a gyakorlati tapasztalatok alapján is igazolja, a gasztronómiai kultúra nem pusztán a múltról szól, hanem aktív erővé válhat a jelen és a jövő formálásában a vidéki Magyarországon (Tózsér, 2022).

3 Anyag és módszer

Megalapozott legyen a kutatásom, többféle módszertani eszközt társítottam. Építettem a kvantitatív és kvalitatív kutatási módra is, mert ez a két kutatási módszer együtt nagyobb hatást ér el. A statisztikai adatok elemzése átfogó képet adott a térség demográfiai és gazdasági trendjeiről. A kutatásban egy online kérdőíves módszert alkalmaztam, amely lehetővé tette, hogy megismerjem lakossági véleményét. A kérdőívet összesen 175 fő töltötte ki, és valamennyi válasz értékelhető volt, így megbízható alapot adott a kvantitatív elemzéshez. A kérdőíves módszer alkalmazásával visszajelzést kaptam a lakosoktól a térség élhetőségéről, valamint a kivándorlást vagy helyben maradást befolyásoló tényezőkről. *E* módszer a társadalomtudományi kutatásban az egyik leggyakrabban használt kutatási mód, ha standardizált, számszerűsíthető információkat akarunk gyűjteni nagyobb számú alanytól. Előnye, hogy viszonylag rövid idő alatt nagyszámú egyén véleményét és attitűdjeit ismerhetjük meg, mégpedig strukturált formában, ami lehetővé teszi az eredmények statisztikai összehasonlítását és elemzését. A kérdőív segítségével olyan tényezőkre is rávilágíthattam, amelyek külső megfigyeléssel vagy pusztán másodlagos adatokból nehezen lennének megragadhatók (ilyen például a helyiek kötődése a térséghez, elégedettsége az elérhető szolgáltatásokkal, vagy a jövővel kapcsolatos terveik) A kérdőíves felmérés által nyert **elsődleges adatok** kiegészítették a statisztikai elemzésekből származó eredményeket.

A másodlagos adatelemzés keretében a **Központi Statisztikai Hivatal** legfrissebb népesség és gazdasági adatait dolgoztam fel, különös hangsúllyal a korstruktúra, a migrációs minta és a gazdasági mutatók vizsgálatára. Az adatok értelmezését a **Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TEIR)** online adatbázisa is támogatta, amely segítségével célzott, településszintű és járási információkhoz jutottam. Az adatokat nemcsak leíró statisztikai módszerekkel elemeztem, hanem többváltozós elemzéseket is végeztem annak érdekében, hogy feltárjam a különböző tényezők közötti összefüggéseket. A statisztikai adatok által feltárt társadalmi-gazdasági trendeket kapcsolódnak a helyi gyakorlathoz és a mindennapi élet valóságához, ami átfogóbb és árnyaltabb képet nyújt a népességmegtartás kihívásairól.

3.1 A kutatás módszertana és elméleti kerete

A kutatás megalkotásánál alapvető fontosságú volt, hogy olyan módszertani keretrendszer alakítsak ki, amely nem csak leíró jellegű, inkább kritikai elemzést is kínál a bajai járás népességmegtartó képességéről. A kutatás hipotézis vezérelt megközelítéssel kívánja feltárni a

környék érintő demográfiai folyamatok mögött meghúzódó ok-okozati összefüggéseket. Igyekeztem a helyi sajátosságokra és a globális problémákra egyaránt gondosan odafigyelni.

A dolgozat elméleti háttérét a vidékfejlesztés legújabb paradigmái alkotják, különös tekintettel a fenntartható településfejlesztés és a helyi közösségek erősítése elméleti kereteire és az fejlesztésekre. A fenntarthatóság itt nem csak a környezeti, hanem társadalmi és gazdasági tekintetben is értelmezendő, felöleli a demográfiai egyensúly megőrzésének kihívását is. A kutatás feltételezi, hogy a népességmegtartó képesség nem tekinthető önálló tényezőnek, hanem a települések gazdasági vitalitásával, szolgáltatási színvonalával és társadalmi kohéziójával való szoros kapcsolatban értelmezhető.

Bár a kérdőíves felmérés értékes információkkal szolgált, a kutatás mintája nem tekinthető teljesen reprezentatívnak, ami korlátozza az eredmények széles körű általánosíthatóságát. Ezt a módszertani korlátot ellensúlyozandó a vizsgálat során többféle megközelítést ötvöztem. A különböző módszerek összehangolt alkalmazása lehetővé tette, hogy az egyes módszerek erősségei ellensúlyozzák egymás gyengeségeit, ezáltal átfogóbb és megbízhatóbb képet nyújtva a vizsgált jelenségről.

4 Kutatási eredmények

A fejezetben összegzem mind a primer (saját kérdőíves felmérés), mind a szekunder kutatás eredményeit. A primer kutatás rávilágít a Bajai járás lakóinak véleményére és tapasztalataira a népességmegtartás szempontjából fontos tényezőkről, míg a szekunder kutatás a demográfiai, vándorlási és munkaerőpiaci mutatók elemzésével helyezi mindezt tágabb, tudományos kontextusba. A két megközelítés kombinálása lehetővé teszi, hogy a statisztikai trendeket személyes, helyismereten alapuló nézőpontommal egészítsem ki, ezáltal átfogó és hiteles képet nyújtva a térség jelenlegi helyzetéről és kihívásairól.

4.1 Primer kutatás

4.1.1 A kérdőíves adatgyűjtés bemutatása és mintaleírás

A kérdőívet online formában készítettem el, a Google Kérdőív felületén. Így gyorsan és költséghatékonyan tudtam az adatgyűjtést elvégezni. Az általam összeállított kérdőívet elsősorban Facebook csoportokon keresztül osztottam meg, így elsősorban az aktív számítógép és internethasználók köréből érkeztek kitöltött felmérések. Ez valamelyest befolyásolta a válaszadók korának és végzettségének összetételét. A kérdőívet kitöltve visszaküldők (minta) demográfiai megoszlása jól megmutatja a térség aktív lakosságának arányát. A kitöltött kérdőíveket megvizsgálva reprezentatív képet kapunk a Bajai járás vidéki lakosságának véleményéről, különös tekintettel a munkaerőpiaci, szolgáltatási és közösségi tényezőkre, amik a térség népességmegtartó képességét befolyásolják. A szétküldött kérdéssora válaszul **összesen 175 darab kitöltött kérdőív** érkezett vissza, melyekből az összes értékelhető volt. Így minden visszaküldött kérdőívet fel tudtam használni a vizsgálódásom során. A válaszadók több, mint 60% a fiatal (18–30 éves) és a középkorú (30–50 éves) korosztályból került ki, így a kérdőívek megmutatják helyi munkaerőpiac aktív szereplőinek véleményét. A mintában a középfokú és felsőfokú végzettségű személyek aránya pedig arra utal, hogy a Bajai járás területén jelen van egy olyan réteg, amely megfelelő fejlesztési programokkal helyben marasztalható lenne. Mivel a válaszadók közül 47 fő jelenleg szeremlei, vagy Szeremléről származik, így az általuk megküldött válaszok különösen érdekes és értékes helyi adatokat mutatnak. A saját szeremlei származásomnak köszönhetően a kiküldött kérdőívek és a kutatásom nagy érdeklődésre tett szert, ami elősegítette a magasabb válaszadási arányt. Az általam kiküldött kérdéssorra adott válaszok betekintést adnak a vidéki lakosság valós problémáiba és a helyben maradás motivációiba. A kérdőíves adatgyűjtésem eredményei hiteles alapot nyújtanak a Bajai járás demográfiai és társadalmi folyamatainak elemzéséhez. A válaszadók sokrétű összetétele, a fiatal felnőttek és középkorúak aktív részvétele, valamint a szeremlei közösség kiemelkedő

közreműködése egyaránt hozzájárult ahhoz, hogy a következő részekben a Bajai járás népességmegtartó tényezőit több szempontból is vizsgálhassam.

A kérdőív első kérdése a válaszadók lakhelyére irányult, amely alapvető fontosságú a minta területi eloszlásának a megmutatáshoz. A 175 válaszadó közül a legtöbben Baján élnek, 104 fő (59,4%). Ami érthető, hiszen Baja városa a járás centruma, és a térség gazdasági, oktatási, valamint adminisztratív központjaként a járás összlakosságának több, mint a fele itt él. A kérdőívet kitöltők második legnagyobb csoportját szeremlei válaszadók adják 47 fővel (26,8%), ami kimagasló arány a település lakosság számához képest. Ez annak köszönhető, hogy a kutatásom során a kérdéssort elsősorban helyi Facebook-csoportokban osztottam meg, és magam is szeremlei vagyok, így a személyes ismeretség közrejátszott a magas válaszadási kedvben. A térség többi településéről kisebb számban érkeztek válaszok: Vaskút (7 fő), Sükösd és Érsekcsanád (3-3 fő), Bátmonostor, Gara és Nagybaracska (2-2 fő), valamint Dávod, Felsőszentiván, Hercegszántó és Bácsbokod (1-1 fő). Egy kitöltött kérdőív Budapestről érkezett, ami arra utalhat, hogy a Bajai járásból elszármazott, de a kutatási témám iránt érdeklődő személyről van szó.

Kutatásom szempontjából ez a megoszlás szerencsés, mivel a bajai és szeremlei válaszok lehetővé teszik a város és vidék kapcsolatrendszerének vizsgálatát, hogy gondolják a lakosok a helyben maradás, a munkavállalás és az életminőség kérdéseit a Bajai járás különböző helyein. Az adatok nemcsak statisztikai, hanem társadalomföldrajzi értelemben is lényeges mintát alkotnak, mely jól mutatja az egyenlőtlenségek és a helyi kötődés közötti összefüggéseket.

A lakóhely szerinti megoszlás után érdemes megvizsgálni a válaszadók iskolai végzettségét is, mert ez szoros összefüggést mutat a térség társadalmi szerkezetével és gazdasági lehetőségeivel. A Bajai járás településein élő válaszadók iskolai végzettsége jól mutatja, hogy a minta nemcsak területileg, hanem a társadalmi rétegek szempontjából is sokszínű. Azért az észrevehető a képzetesebb rétegek küldték vissza kitöltve a kérdőívet.

A 175 válaszadó közül a legtöbben érettségivel rendelkeznek 74 fő (42%), míg megkérdezettek közül diplomát szerzett 69 fő (39%). Az akkreditált felsőfokú képzettséggel rendelkezők száma 13 fő (7%), míg szakmunkás bizonyítványt szerettek vagy szakiskolát végezteké pedig 15 fő (8,5%) volt. Az alapfokú végzettséggel rendelkező válaszadó (nyolc osztály) mindössze 3 fő (1,7%), és csak 1 (0,57%) válaszadó jelezte, hogy nyolc általános osztálynál kevesebbet végzett. A beküldött adatokból látszik, hogy a minta kicsit több, mint a harmada felsőfokú végzettséggel rendelkezik (39%), ami a kimagasló arány és nem a térségre jellemző felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányát mutatja. Ez a magas iskolázottsági szint összefügg azzal,

hogy a mintában magas arányban vannak bajai válaszadók (59,4%). Baja város, mint oktatási és közigazgatási központ vonzza a diplomás és középfokú végzettségű dolgozókat.

Érdeemes megvizsgálni a kérdőívet kitöltők foglalkoztatottsági helyzetét is, mert ez jól kiegészíti a térség társadalmi és gazdasági szerkezetéről kialakult képet. A 175 válaszadó közül a legtöbben alkalmazottként dolgoznak, 60 fő (34%), ebből az látszik, hogy a Bajai járásban nagyrészt bér munkára épülő foglalkoztatás a jellemző. Főként a kisebb, nagyobb helyi vállalkozások és önkormányzati intézmények alkalmazásában dolgoznak ezek az emberek, ami jól mutatja a térség gazdasági szerkezetét.

A kérdéssort kitöltők közül jelentős arányban vannak a közalkalmazottak és köztisztviselők, 33 fő (19%), ami azt jelzi, hogy az oktatásban, egészségügyben és különböző hivatali munkahelyeken dolgozók meghatározó szerepet töltenek be a foglalkoztatásban. A vállalkozók száma 23 fő (13%), ami kevés, de azt mutatja, hogy a Bajai járásban élők között van vállalkozási és önfoglalkoztatási készség, főként a kereskedelem és a szolgáltatások területén.

A tanulók és hallgatók csoportja 36 főt (20%) tesz ki, amiből az látszik, hogy a mintában sok fiatal, képzett válaszadó szerepel. A kérdőívet kitöltők közül nyugdíjasok száma 12 fő (7%), míg a mezőgazdasági östermelők 5 fő (3%) volt. Ez az utóbbi arány jól jelzi, hogy bár a Bajai járás javarészt mezőgazdasági térség, a mezőgazdasági munkahelyek száma viszonylag alacsony, és egyre kevesebben választják ezt a megélhetési formát.

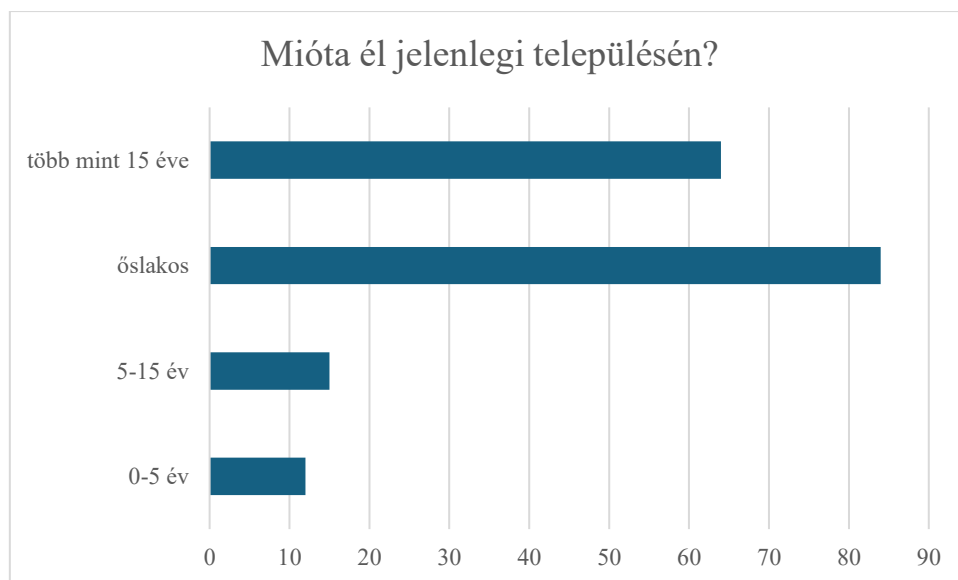
Csak 1 fő (0,57%) válaszából derült ki, hogy külföldön dolgozik. Ez arra mutat, hogy a kérdőív főleg helyben élő és dolgozó lakosokat ért el, mindemellett valószínű, hogy a külföldön munkát vállalók tényleges aránya magasabb a térségben.

A szétküldött kérdőív kérdéseire adott válaszok egyértelműen megmutatják, hogy a Bajai járás munkaerőpiaca korlátozott lehetőségeket biztosít. A térségben nincsenek nagyobb, komolyabb ipari vagy multinacionális vállalatok, amelyek megbízható munkalehetőségeket biztosíthatnának, ezért Bajai járás lakossága jellemzően kisvállalkozásokban vagy közintézményekben dolgozik. A helyi gazdaság emiatt viszonylag kevés és kedvezőtlen lehetőséget biztosít a képzett fiatal munkavállalók részére, akik gyakran a járás, sőt az ország elhagyására kényszerülnek a kedvezőbb karrierlehetőségek miatt. Az előzőekben tett megállapításaimat a foglalkozási megoszlás csak megerősíti, miszerint a térségben magas a középfokú és felsőfokú képzettséggel rendelkező munkavállalók száma, viszont a munkahelyek korlátozott száma és a gazdaság egyoldalúsága továbbra is a Bajai járás területén a népességmegtartó képesség egyik legnagyobb hátráltatója. A helyi vállalkozások megerősödésével, a modern, innovatív iparágak megtelepedésével és a fiatalok vállalkozási kedvének az ösztönzésével, javításával, a foglalkoztatási mutatók javulnának a járás területén.

4.1.2 A lakosság kötődése, mobilitása és életminőségi megítélése

A kérdőívet kitöltők lakóhelyhez való kötődésének elemzése fontos információkat ad arról, mennyire állandó a Bajai járás lakossága, illetve milyen mértékű a régió belüli mobilitás és merre irányul. A kielemezett kérdőív válaszai alapján a legtöbben “őslakosnak”, vagyis születésük óta ugyanazon a településen élnek, vallották magukat, 84 fő (48%). Ez a kiemelkedően magas adat egyértelműen jelzi a járásra jellemző erős helyi identitást és érzelmi kötődést a lakhely felé, ami lényeges megtartó erőt jelent a lakosság elvándorlásával szemben. A kérdéssort megválaszolók közül további 64 főt (37%) tett ki az a csoport, akik több mint 15 éve élnek jelenlegi településükön. Ebből az látszik, hogy a mintában javarészt olyan lakosok szerepelnek, akik régóta kötődnek a településükhöz, a térséghez. A válaszadók 85%-a legalább 15 éve él a lakhelyén, ami a Bajai járás településeinek a közösségek erős helyi összetartására és hagyományőrző jellegére utal.

A kérdőívet kitöltők közül 15 fő (9%) 5–15 éve rendelkezik a településén lakóhellyel, míg 12 fő (7%) 0–5 éve váltott lakóhelyet. Ez utóbbi csoportban csak olyan válaszadók vannak, akik a járáson belül költöztek távolabbi falvakból Bajára vagy a Baja környéki településekre. Ez a járáson belüli migráció jellemző a Bajai járásra. Megfigyelhető, hogy miközben jobb munkalehetőségek, iskolák és szolgáltatások miatt a járási központba költöznek a fiatalok, tartják a kapcsolatot a szülőfalujukkal, visszajárnak a szüleikhez, rokonaikhoz, barátaikhoz.

12. ábra „Mióta él jelenlegi településén?” válaszadók megoszlása időtartam szerint

Forrás: saját kérdőíves felmérés, 2025

A hosszú távú lakóhelyhez való ragaszkodás és a korlátozott lakóhely változtatási hajlam azt jelzi, hogy a Bajai járás lakossága erősen helyhez kötött, ugyanakkor ez a helyzet kettős természetű. Egyrészt a közösségi kötődés és a családi gyökerek erősítik a lokálpatriotizmust,

másrészt a gazdasági akadályok és a szűkös munkaerőpiaci lehetőségek miatt sokan „kényszerből” maradnak lakóhelyükön, nem pedig tudatos döntésből.

A Bajai járás településeire jellemző alacsony lakóhely-változtatási hajlandóság a népességmegtartás egyik állandó, de passzív tényezője. A helyben születettek, az „óslakosok”, és régóta helyben élők magas aránya hozzájárul helyi identitástudat megőrzéséhez, ezzel szemben a fiatalabb generációk számára a fejlődési lehetőségek hiánya az elvándorlást előidéző hajtóerő. A helyi lakosság megtartása tartósan csak akkor lehet sikeres, ha a helyi térség gazdasági és szolgáltatási kínálata képes vonzó lehetőségeket teremteni azok a lakosok számára is, akik ma még a közeli városokban vagy más régiókban laknak.

A térségben lakók elégedettségnek vizsgálata meghatározó jelentőségű a terület népességmegtartó képességének a megértésében, mert az, hogy valaki mennyire szereti a településén élni, befolyásolja elköltözési szándékát és a közösséghez való ragaszkodását. A kérdőív válaszaiból kiderül, hogy a válaszadók döntő többsége pozitívan ítéli meg a lakóhelyét. Az értékelő skála 1-től 5-ig terjedt, ahol az 1-es érték a „nagyon elégedetlent”, az 5-ös pedig a „nagyon elégedettet” jelentette.

A visszaküldött kérdőívek válaszaiból látszik, hogy választások eloszlása egyértelműen az elégedettség irányába mozdult el. 76 fő (43%) a legelégedettebb, 5-ös értéket jelölte meg, míg 62 fő (35%) 4-esre értékelte lakóhelyét. Így kérdőívet kitöltők közül 78% nagyon elégedett vagy elégedett a településsel, ahol él. A 3-as értéket 33 fő (19%) választotta, míg mindössze 3 fő (2%) adott 2-es értékelést, és 1 fő (0,5%) 1-es értéket jelölte meg, ami jelentősen alacsony elégedetlenségi arányt mutat.

A kitöltött kérdőívek elemzéséből látszik, hogy a Bajai járás lakossága általában elégedett az életkörülményeivel és a közösségi környezetével. Ez különösen figyelemre méltó annak tükrében, hogy az előző kérdésekben a munkaerőpiaci nehézségek és a gazdasági korlátok problémája felvetődött.

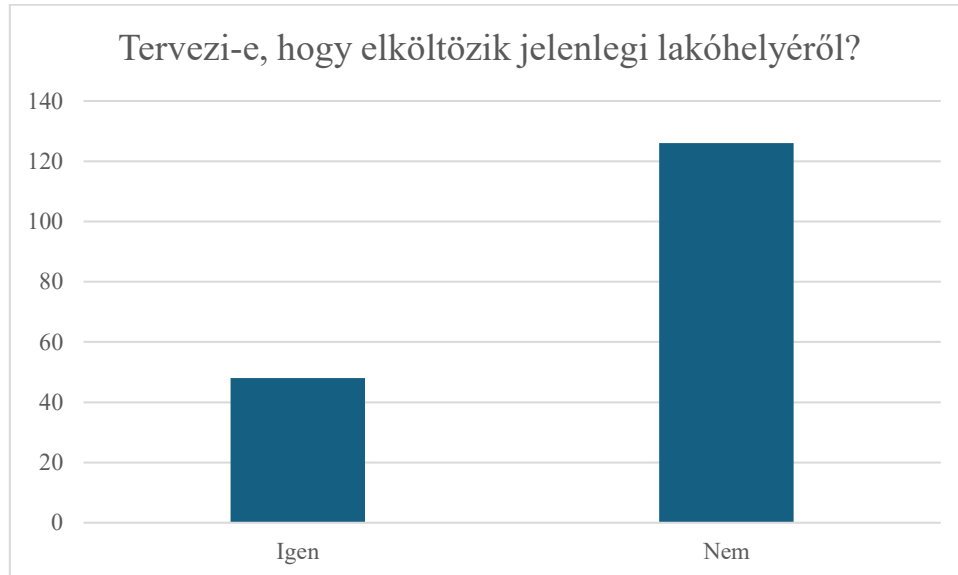
Számomra mindez azt a feltevést erősíti meg, hogy az életminőség megítélése nem csak az anyagiakon múlik. A saját tapasztalataim is azt mutatják, hogy az érzelmi kötődés, a családi és baráti kapcsolatok, illetve a természet közelsége együtt járulnak hozzá, hogy valaki mennyire érzi jól magát a lakóhelyén.

Fontos tényező a különleges, de megélhető természeti környezet. A Gemenci-erdő, a Sugovica-holtág, valamint a Duna közelsége olyan természet adta lehetőségek, amelyek jelentősen javítják az életminőséget a térségben. Ezek a természeti értékek nemcsak rekreációs és turisztikai lehetőséget kínálnak, hanem erősítik az itt élők identitástudatát és lokálpatriotizmusát is. A kérdőívre adott válaszokból kiderült, hogy a nyugodt, természetközeli

élet és a folyóparti környezet is hozzájárul ahhoz, hogy a térségben szeret élni. A válaszokból jól látszik, hogy a legmagasabb elégedettségi értékeket főként az őslakosok és régóta helyben élők adták, akik számára a megszokott környezet és a közösségi kapcsolatok nyújtják az elégedettségérzést. Az újonnan beköltözők (0–5 éve helyben élők) által adott értékelések valamivel visszafogottabbak voltak, ami természetes, hiszen az érzelmi beilleszkedés időt igényel.

Az életminőség, a természeti környezet és a közösségi összetartás együtt alkotják a legfontosabb lakosság-megtartó szempontokat. A vizsgálataim során kiderült, hogy noha a Bajai járás gazdaságilag nem tartozik a legfejlettebb térségek közé, a helyiek nagyon ragaszkodnak a környékhez. Az erős kötődés és lokálpatriotizmus sokak számára elég ok arra, hogy ne költözzenek el.

A Bajai járás népességmegtartó képességének vizsgálatában nagyon fontos volt, hogy a helyi lakosok közül mennyien tervezik a lakóhelyükről az elköltözést, azt hová tervezik és hogy miért döntöttek így. A kérdőívek eredményei alapján a válaszadók többsége nem tervezi elhagyni jelenlegi lakóhelyét. 126 fő (72%) maradna, míg 49 fő (28%) jelezte, hogy valahová elköltözne a jövőben. Ez az arány viszonylag kedvező képet mutat, különösen a vidéki járások országos átlagával összevetve, ahol az elvándorlási hajlandóság jellemzően magasabb.

13. ábra „Tervezi-e, hogy elköltözik jelenlegi lakóhelyéről?” válaszok megoszlása

Forrás: saját kérdőíves felmérés, 2025

Az elköltözést tervezők közül a legtöbben valamelyik nagyvárosba költöznének (40 fő, 23%), ami jól mutatja a városi életforma, a munkalehetőségek és a fejlettebb szolgáltatási infrastruktúra vonzerejét. Ugyanakkor a válaszadók közül 17 fő (10%) a jelenlegi lakhelyén belül kíván maradni, míg 12 fő (7%) a Bajai járás területén belül költözne el. Ez alapján jól

látható, hogy a költözési szándék sok esetben nem tényleges elvándorlást jelent, hanem inkább településen belüli vagy helyi térségen belüli mobilitást. Gyakori például, hogy a kisebb falvakból Bajára vagy más környékbeli központi településekre költöznek az emberek.

A járás területén kívüli, de belföldi kisvárosba vagy községbe költözést 17 fő (10%) választaná, ami a nyugodtabb, természetközeli életforma iránti igényt jelzi. A külföldre költözést fontolók aránya igen alacsony (6 válaszadó, kb. 3%), közülük többen konkrét célhelyeket neveztek meg (pl. Ausztria, Madeira, tengerparti régiók). Míg mások személyes indokokat fogalmaztak meg, mint például, „gyerekeim után bárhová”, „család közelébe”, „nyugodtabb környezet” vagy „egészségesebb levegő”.

Az elköltözési szándék mögött álló elsődleges okok vizsgálata rávilágít a térség gazdasági és infrastrukturális hátrányaira. A legtöbb válaszadó a munkalehetőségek hiányát nevezte meg fő indokként, ami több mint 30 válaszban is megjelent önállóan vagy más hátrányokkal együtt. A szolgáltatások hiánya és az infrastrukturális hiányosságok szintén gyakoriak voltak a válaszok között (7, illetve 8 alkalommal említve), ami arra utal, hogy a mindennapi életminőséget meghatározó feltételek Bajai járás területén nem annyira kielégítőek. Több válaszadó említette az elköltözése indokaként a közintézmények ellátási színvonalát (oktatás, egészségügy, ügyintézés), valamint az elérhetőség és közlekedés nehézségeit is. Ezek a tényezők különösen a térség kisebb falvaiban élők számára jelentenek problémát, ahol az autóbusz járatok nem olyan gyakoriak és a legközelebbi szolgáltatási központ Baján érhető el. A közbiztonság és a kulturális lehetőségek hiánya ritkábban, de azért megjelentek a válaszok között, mint például „színház, mozi hiánya” formájában. A kutatásom elemzése során kiderült, hogy az elköltözési hajlandóság háttérben elsősorban gazdasági és infrastrukturális tényezők állnak, nem pedig az életminőséggel vagy a közösséggel való elégedetlenség. Ezt az állítást támasztja alá, hogy a „nem szeretnék elköltözni” választ 49 fő határozottan megjelölte és több válaszban a család, gyermekek vagy unokák közelsége, illetve a természet nyugalma szerepelt megtartó erőként.

A Bajai járásban élők számára tehát az érzelmi kötődés olyan tényező, amely ellensúlyozza a gazdasági hátrányokat, és az elégedettség érzéséhez hozzájárul.

Az általam összeállított kérdőív három kérdése világosan jelzi, hogy a Bajai járás népességmegtartó ereje érzelmi és közösségi alapokon nyugszik, miközben gazdasági téren komoly kihívásokkal küzd. A munkalehetőségek bővítése, a szolgáltatások fejlesztése és a helyi infrastruktúra modernizálása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a fiatalabb, képzetesebb generációk számára is vonzóbbá váljon a térség. Ugyanakkor a természetes környezet, a család és a közösség továbbra is olyan értékek, amelyek miatt sokan mégis itt maradnak, és ez adhat alapot a jövőbeni, tudatos népességmegtartó stratégiák kidolgozásához.

Az ingázás gyakorisága jól mutatja, mennyire képes a térség helyben munkalehetőséget, oktatási hozzáférést és megélhetést biztosítani a lakosság számára. A vizsgálódásom eredményei szerint a válaszadók majdnem fele nem ingázik rendszeresen, 86 fő (49%) jelezte, hogy lakóhelyén dolgozik vagy tanul. Ez az arány a vidéki térségek viszonyaihoz képest kedvezőnek tekinthető, hiszen a helyben dolgozók és tanulók magas aránya a térség részleges önellátó képességét mutatja.

Ugyanakkor 56 fő (32%) napi rendszerességgel ingázik, ami a Bajai járás gazdasági szerkezetére is rávilágít. A kisebb településeken élők jelentős része Bajára jár be dolgozni, tanulni vagy ügyet intézni. A város a térség legfontosabb foglalkoztatási és oktatási központja, így az ingázás mindennapi életformává vált a környékbeliek számára.

Hetente ingázik 23 fő (13%), akik többnyire más városban dolgoznak, de a hétvégéket a családjuknál, otthon töltik. Ez az életforma jól tükrözi az érzelmi kötődést és a lokálpatriotizmust. Sokan nem kívánnak teljesen elszakadni szülőföldjüktől, még ha a munkájuk vagy tanulmányaik máshová is kötik őket.

Ritkábban, alkalmyszerűen ingázik 10 fő (6%), ebbe a csoportba tartoznak azok a fiatal felnőttek is, akik ugyan már más városban élnek vagy tanulnak például egyetemisták, de továbbra is a szülői házat tekintik állandó otthonuknak. Ők jellemzően hétvégente vagy szünidőben térnek vissza, így az ingázás nem rendszeres, de életükben továbbra is meghatározó a kettős kötődés. Egyszerre kapcsolódnak a tanulmányi vagy munkahelyi városukhoz és a családi otthonhoz. Ez a csoport különösen fontos a helyi identitás szempontjából, hiszen ők azok a fiatal felnőttek, akik a jövőben visszatérhetnek a Bajai járásba, ha megfelelő munkalehetőségek és életfeltételek lesznek számukra.

Az ingázási mintázatból az látszik, hogy a Bajai járásban a foglalkoztatottság térben széttagolt, a lakosság jelentős része pedig mobilitással próbál alkalmazkodni a gazdasági viszonyokhoz. A napi és heti ingázás magas aránya a térségi közlekedési kapcsolatok fontosságára is rámutat. A járás több kisebb falvaiból a busz ritkán jár Bajára, a munkába járás gyakran hosszabb időt vesz igénybe, ami rontja az életminőséget és hosszú távon elvándorlási tényezővé válhat.

Mindemellett az is jól látszik, hogy az ingázás nem feltétlenül gyengíti a térséghez való kötődést. A kérdőívre válaszolók többsége helyi identitását akkor is megőrzi, ha más településen dolgozik vagy tanul. Ezek a megállapítások megerősítik a kutatásom egyik alapvető feltételezését, a Bajai járás lakosságát erős érzelmi kötődés, családi háló és lokálpatriotizmus jellemzi, amelyek még a gazdasági nehézségek mellett is hozzájárulnak a lakosság megtartásához. A válaszok alapján egyértelműen kiderül, hogy a térség lakosságának a helyben maradása gazdasági, életminőségi, közösségi és érzelmi tényezők összetett rendszerén alapul.

A kérdőíven kitöltött válaszokból kiderül, hogy 60 válaszadó a megfelelő munkahely meglétét nevezte meg döntő tényezőként. Ez az eredmény teljes mértékben összhangban áll a korábbi megállapítással, mely szerint a munkalehetőségek hiánya az elköltözés egyik fő oka. A válaszadók többsége úgy látja, hogy a Bajai járás településein a helyben maradás egyik kulcs tényezője a stabil, kiszámítható és hosszú távú foglalkoztatási lehetőségek, munkahelyek megteremtése lenne. Többen külön is kiemelték a vízpartok, erdőségek, a Sugovica és a Duna közelségét, valamint a gyalogosan is könnyen elérhető természeti környezetet. Ez a tényező tehát nem csupán rekreációs szempontból fontos, hanem identitásképző elemként is működik, és meghatározza a helyi életminőségről alkotott képet. A második leggyakrabban említett ok a jó életminőség és biztonság volt, amelyet közel 40 válaszadó jelölt meg. Ez a küldött válaszok alapján nem csupán a közbiztonságot jelenti, hanem a települések rendezettségét, tisztaságát, fejlettségét és a természeti környezet minőségét is magában foglalja. Több válaszadó fontosnak tartja, hogy a rendezett környezet folyamatos fejlődés nagymértékben hozzájárul a helyben lakók jó közérzetéhez, elégedettségéhez és a térség általános megítéléséhez. A harmadik legfontosabb tényezőként az elérhető szolgáltatásokat (oktatás, egészségügy, közlekedés) nevezték meg a válaszadók. Ez a válaszokban több mint 30 esetben jelölték meg, amiből jól látszik, hogy a mindennapok kényelme és biztonsága szorosan összefügg a helyben maradási hajlandósággal. A kisebb falvakban élők számára különösen nagy jelentősége van az alapvető közintézmények és a jó közlekedési kapcsolatok helyben elérhetőségének. A kitöltött kérdőívek elemzése során sok válaszban szerepelt az aktív közösségi élet és a családi kötődés, amelyek a térség társadalmi életének legfontosabb mozgatórugói. Több válaszadó említette, hogy a helyi rendezvények, sportélet (pl. kispályás foci), valamint a civil közösségek ténykedése meghatározó abban, hogy a helyi lakosok valóban otthon érezzék magukat településükön. A családi kötelek pedig a legerősebb érzelmi alapot szolgáltatják a helyben maradásra. Sok helyi lakos a gyermekek, unokák, szülők és rokonok közelsége miatt nem akar elköltözni, annak ellenére sem, ha a gazdasági feltételek nem ideálisak. Több válaszadó leírt olyan tényezőket is, mint a lokálpatriotizmus, a „családi gyökerek” vagy éppen a települések fejlődése és rendezettsége. Ezek a válaszok rávilágítanak arra, hogy helyben maradási szándékot nem kizárólag racionális tényezők alakítják, hanem meghatározó szerepet játszanak benne az érzelmi és identitásbeli kötődések is. Az általam feltett kérdéssorban volt egy kérdés, ami azt vizsgálta, hogy a válaszadók mely tényezőket értékelik leginkább lakóhelyükben, vagyis mi az, ami igazán szerethetővé teszi számukra a településüket és a térséget. A válaszokból egyértelműen kiderül, hogy a Bajai járás lakói erős érzelmi és közösségi kötődést éreznek lakóhelyük iránt, és ezt a kötődést főleg a természet közelsége, a nyugodt életvitel és a családi

kapcsolatok határozzák meg. A legtöbben, több mint 60 alkalommal, a nyugalmat és a természet közelségét jelölték meg mint a térség legvonzóbb tulajdonságát. Ez a válasz szinte a járás minden településéről érkezett, ami jól mutatja, hogy a járás egészére jellemző a természeti környezethez való erő érzelmi viszonyulás. A család közelsége és jelenléte volt a második leggyakrabban említett válasz, több mint 50 alkalommal. Ez megerősíti a korábban is tapasztalt tendenciát. A térség egyik legerősebb megtartó ereje a családi kötődés. Sokan hangsúlyozták, hogy a szülők, gyermekek vagy unokák közelsége alapvető szempont a helyben maradásban, még akkor is, ha a gazdasági lehetőségek korlátozottak. Ez a válasz azt is mutatja, hogy a járás lakói számára a társadalmi kapcsolatok stabilitása és az otthonosság érzése fontosabb, mint a modern városi kényelmek. A közeli emberi kapcsolatok, vagyis a közösségiség és a személyes ismeretségek értéke mintegy 40 válaszban jelent meg. A válaszadók szerint a kisebb települések egyik legnagyobb előnye, hogy az emberek ismerik egymást, segítőkészek, és a közösségi összetartás még mindig érezhető. Ez a fajta társadalmi tőke különösen fontos a helyi életminőség és a lakosság elégedettsége szempontjából, hiszen erősíti a biztonságérzetet és a közösséghez tartozás élményét

4.1.3 Közszolgáltatások, közösségi élet és fejlesztési javaslatok

A kutatás ezen két kérdése a Bajai járás lakosságának elégedettségét vizsgálta a települések közműellátásával, infrastruktúrájával és közszolgáltatásaival kapcsolatban. Az eredmények összességében azt mutatják, hogy a járásban a közműszolgáltatások működése stabil, ugyanakkor az infrastruktúra állapota és a közintézmények szolgáltatási színvonala tekintetében már jóval több kritikai észrevétel fogalmazódott meg.

A válaszadók többsége a villamosenergia-, gáz és távközlési ellátás minőségét „jó” vagy „nagyon jó” kategóriába sorolta, ami azt mutatja, hogy ezen alapvető közszolgáltatások megbízhatóan működnek a térségben. Az internet és a kábeltelevízió megítélése azonban gyakrabban kapott „átlagos” értékelést, ami különösen a kisebb településeken utalhat technikai hiányosságokra és lefedettségi problémákra.

A legkritikusabb terület egyértelműen az utak és járdák állapota, amelyet a válaszadók közel kétharmada „rossznak” vagy „nagyon rossznak” értékelt. A tömegközlekedés megítélése is hasonlóan kedvezőtlen, az ingázók számára a ritka járatok és az elérhetőségi nehézségek komoly problémát jelentenek. Ezek az eredmények szorosan összhangban állnak a korábbi kérdésekben megfogalmazott fejlesztési igényekkel, miszerint a közlekedési infrastruktúra korszerűsítése elengedhetetlen a térség népességmegtartó képességének erősítéséhez.

A vízellátás, csapadékvíz-elvezetés és közterületek állapota jellemzően „átlagos” értékelést kapott. Ez arra utal, hogy a rendszerek alapvetően működnek, de karbantartási és fejlesztési igény szinte minden településen jelen van. A hulladékszállítás ezzel szemben a legjobban értékelt szolgáltatás volt, amelyet a válaszadók többsége megbízhatónak tart.

A közműveken túl a kérdőív a helyi közintézmények és szolgáltatások megítélését is vizsgálta. Az egészségügyi és szociális ellátás területén a válaszok többsége „átlagos” vagy „rossz” minősítést adott, ami azt jelzi, hogy a lakosság elégedettsége e területeken közepes szinten mozog. Az oktatás megítélése hasonlóan vegyes képet mutat, bár többen elégedettek az iskolák működésével, az intézmények felszereltsége és a pedagógiai minőség között településenként jelentős eltérések vannak.

A szabadidős, sport és kulturális lehetőségek tekintetében a válaszadók többsége „átlagos” vagy „jó” értékelést adott, ugyanakkor a szórakozási lehetőségek megítélése kifejezetten gyenge volt. Ez utóbbi különösen a fiatalabb korosztály elégedetlenségét tükrözi, akik számára a kulturális és közösségi programok hiánya a helyben maradást is nehezítheti.

Az üzletek és szolgáltatók kínálata összességében megfelelőnek tűnik, azonban a kisebb településeken a lakosság korlátozottabb hozzáférést jelez. A válaszok alapján elmondható, hogy Baja városa ellátottsága jó, viszont a környező falvakban a mindennapi élethez szükséges szolgáltatások még nem mindenhol elérhetők helyben.

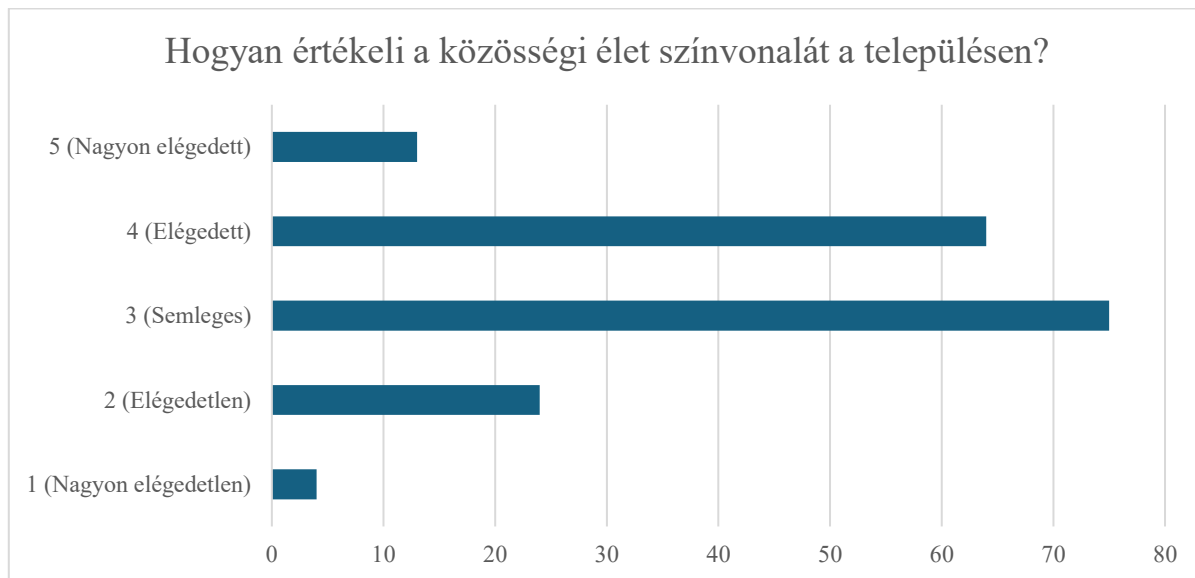
Fontos megjegyezni, hogy az itt vizsgált területek nem kizárólag a helyi önkormányzatok hatáskörébe tartoznak. Számos szektor például az egészségügyi, oktatási és szociális ellátás országos szintű, kormányzati döntések eredménye. Az önkormányzatok azonban érdekképviselői és lobbitevékenységük révén képesek hatni a fejlesztési irányokra, illetve forrásokat szerezni a helyi igények érvényesítésére.

Sajnos az elmúlt évek tapasztalatai alapján megfigyelhető, hogy nem mindig azok a térségek vagy ágazatok részesülnek támogatásban, amelyek valóban prioritást érdemelnének, így a fejlesztési források elosztása nem minden esetben tükrözi a helyi lakosság valós igényeit. Bízunk azonban abban, hogy a közeljövőben ezekben a kérdésekben érdemi változás következik be, és a döntéshozatal jobban igazodik majd a térség tényleges szükségleteihez.

A közösségi élet minősége fontos mutatója annak, mennyire élhető és összetartó egy település. A kérdőív eredményei alapján a válaszadók többsége a közösségi életet közepes színvonalúnak értékelte.

A 175 válasz közül 76 fő (a minta 43%-a) a „3”-as, azaz az „átlagos” kategóriát jelölte meg, míg 63 fő (36%) „jónak” és 13 fő (7%) „nagyon jónak” értékelte. Ezzel szemben 19 válaszadó

(11%) „rossznak”, és mindössze 3 fő (2%) „nagyon rossznak” ítélte meg a helyi közösségi élet színvonalát.

14. ábra *Hogyan értékeli a közösségi élet színvonalát a településen?*

Forrás: Saját szerkesztés, saját kérdőíves felmérés, 2025

Ez az eredmény összességében kiegyensúlyozott, de javítható képet mutat. A válaszadók többsége úgy látja, hogy a helyi közösségek működnek, de nem minden településen ugyanolyan mértékben aktívak. A nagyobb településeken például Baján és a járás központi falvaiban élénkebb civil és kulturális élet tapasztalható, míg a kisebb falvakban a közösségi események inkább eseti jellegűek vagy egy-egy aktív szervezőhöz kötődnek.

A korábbi kérdések alapján látható, hogy a válaszadók számára a közösségi összetartás, a helyi rendezvények és a személyes kapcsolatok kiemelt értéket képviselnek, és sokan ezeket tekintik a helyben maradás egyik fontos motivációjának is. A 15. kérdés adatai tehát megerősítik, hogy a Bajai járásban a közösségi élet létező, de nem mindenhol egyformán erős.

Többen utaltak arra is, hogy a közösségi programok, kulturális események és sport tevékenységek amelyek gyakran civil szervezetek vagy önkormányzati kezdeményezések keretében valósulnak meg jelentős szerepet játszanak a társadalmi kohézió fenntartásában. Ezek a kezdeményezések nemcsak szórakozási lehetőséget jelentenek, hanem erősítik a helyi identitást és a lakossági együttműködést is.

Fontos azonban megjegyezni, hogy a közösségi élet fejlődése nagyrészt helyi kezdeményezéseken és aktív szervezőkön múlik, mivel a kisebb települések kulturális és civil élete korlátozottabb forrásokból gazdálkodik. Az önkormányzatok és helyi intézmények szerepe így kulcsfontosságú abban, hogy a jövőben a közösségi aktivitás erősödjön, és a lakosok nagyobb mértékben érezzék magukat részeseinek a települési közösségnek.

Az emberek alapvetően nyitottak, együttműködők, és fontosnak tartják a közösségi összetartást, ugyanakkor szükség lenne több szervezett programra, közösségi térre és önkormányzati támogatásra ahhoz, hogy ez a szféra valóban a helyi életminőség meghatározó elemévé váljon. A kutatás gazdasági témájú kérdései rávilágítanak a Bajai járás társadalmi és gazdasági helyzetének egyik legkritikusabb pontjára, a lakosság döntő többsége szerint a térségben korlátozottak a munkalehetőségek, a gazdasági fejlődés lassú ütemű, és számos fejlesztési területen elmaradás tapasztalható.

„Milyen mértékben elégedett a településén elérhető munkalehetőségekkel?” kérdésre adott válaszok alapján a munkaerőpiaci helyzet megítélése kifejezetten negatív. A válaszadók közel kétharmada (63%) „rossz” vagy „nagyon rossz” értékelést adott a településén elérhető munkalehetőségekre, míg mindössze 11% ítélte meg azokat kedvezően. Ez az arány egyértelműen azt mutatja, hogy a helyi foglalkoztatási kínálat nem kielégítő sem mennyiségben, sem minőségben, különösen a fiatalabb, szakképzett munkavállalók számára. A helyi gazdaság döntően mezőgazdasági és szolgáltatói tevékenységekre épül, néhány kisebb ipari vállalkozás jelenlétével. Az ipari szektor fejlettsége azonban elmarad az országos átlagtól, így a térség gazdasági szerkezete kevésbé képes stabil, hosszú távú foglalkoztatást biztosítani.

„Véleménye szerint a helyi gazdaság az elmúlt években,” kérdés eredményei alátámasztják ezt a képet a válaszadók több mint harmada (37%) úgy véli, hogy a helyi gazdaság nem változott az elmúlt években, míg 26% szerint romlott a helyzet. Bár 30% „kismértékű javulásról” számolt be, a „jelentős fejlődést” mindössze 11 fő (6%) érzékelte. Ez a mérsékelt értékelés azt jelzi, hogy bár történtek pozitív elmozdulások például kisebb infrastrukturális beruházások vagy új vállalkozások megjelenése, ezek hatása nem érte el széles társadalmi rétegek életét. A válaszadók körében általános az a benyomás, hogy a térség gazdasági folyamatai inkább stagnálnak, mint fejlődnek, és hiányzik az az innovációs dinamika, amely hosszú távon megtartaná a fiatalabb generációkat.

„Milyen területeken lenne leginkább szükség fejlesztésre?” kérdés, amely a jövőbeli fejlesztési irányokat vizsgálta, egyértelműen megmutatta, mely területeken érzik a legnagyobb szükségét beavatkozásnak a válaszadók. A beérkezett válaszok közül a legtöbben a mezőgazdaság, az ipar és a szolgáltatások fejlesztését nevezték meg kiemelt fontosságúnak, míg sokan hangsúlyozták a turizmus és a digitális, illetve távmunkalehetőségek erősítésének szükségességét is. A legtöbb említést a mezőgazdaság kapta, ami nem meglepő, hiszen a térség gazdasági karakterét ma is alapvetően a mezőgazdasági tevékenységek különösen a szántóföldi növénytermesztés és az állattartás határozzák meg. Több válaszadó szerint azonban ezekben az ágazatokban is szükség

van szerkezetváltásra, a természettel való fenntarthatóbb együttműködésre, valamint modernizációra és digitalizációra.

Szintén nagy hangsúlyt kapott az ipari kapacitások bővítése és a helyi szolgáltatások fejlesztése. A válaszok alapján a lakosság egyértelműen igényelne több kis és középvállalkozást, amelyek hosszú távon biztos munkahelyeket teremthetnének. Az ipari fejlesztések mellett sokan kiemelték, hogy a szolgáltatási szektorban különösen a kereskedelemben, vendéglátásban és szabadidős lehetőségek terén is jelentős hiányosságok tapasztalhatók.

A turizmus fejlesztésének igénye különösen figyelemre méltó, hiszen a Bajai járás természeti adottságai a Duna, a Sugovica és a Gemenci erdő közelsége komoly potenciált kínálnak. A lakosság ezt jól értékeli, és a térséget egyre inkább olyan vidékként látja, ahol a természetközeli turizmus, az ökoturizmus vagy a helyi gasztronómiai és kulturális értékek fejlesztése valós gazdasági kitörési pontot jelenthetne.

Érdekes, hogy a válaszadók közül egyre többen nevezték meg a digitális és távmunkalehetőségek fejlesztését is. Ez a tendencia azt mutatja, hogy a lakosság nyitott az új gazdasági formák irányába, és felismeri, hogy a digitális infrastruktúra javítása mérsékelheti a földrajzi hátrányokat, ezáltal javíthatja a vidéki élet versenyképességét is.

Saját véleményem szerint a vizsgált gazdasági kihívások hosszú távú megoldásának kulcsa a kutatás-fejlesztés (K+F) és az innovációs tevékenység megerősítésében rejlik. Noha a primer kutatás eredményei alapján a válaszadók többsége elsősorban a mezőgazdaság, az ipar és a szolgáltatások fejlesztését tartja sürgetőnek, meggyőződésem, hogy ezek csak akkor válhatnak valóban versenyképesé, ha a térségben és országos szinten is megjelenik a tudásalapú gazdaság szemlélete.

Magyarországon a K+F szektor még ma is gyermekcipőben jár, különösen vidéki területeken, ahol a helyi vállalkozások és önkormányzatok gyakran forrás és szakemberhiánnyal küzdenek. A kutatás-fejlesztés szinte „a nulláról” indul, és többnyire csak néhány nagyvárosi központban (például Budapesten vagy Debrecenben) koncentrálódik. Ugyanakkor a 21. század gazdasági versenyképességének alapja már nem kizárólag az ipari termelés vagy a mezőgazdasági kapacitás, hanem az innovációs képesség, vagyis az új ötletek, technológiák, módszerek és termékek létrehozásának képessége.

A K+F fejlesztése nemcsak a nagyvárosok, hanem a vidéki térségek számára is óriási kitörési lehetőséget jelenthet. A modern mezőgazdaságban például a precíziós technológiák, az automatizálás és a környezettudatos termelés mind olyan területek, ahol a kutatás-fejlesztés közvetlenül javíthatja a termelékenységet és a fenntarthatóságot. Hasonlóan, a szolgáltatási

szektorban a digitalizáció és a mesterséges intelligencia alkalmazása új típusú munkahelyeket teremthet, amelyek helyben is megvalósíthatók, csökkentve ezzel az elvándorlást.

Úgy vélem, hogy a K+F erősítése egyfajta „láncreakciót” indíthat el. Az innováció ösztönzi a beruházásokat, a beruházások új munkahelyeket teremtenek, a képzetesebb munkaerő pedig magasabb hozzáadott értéket állít elő. Ez a folyamat hosszú távon stabilabb gazdaságot, erősebb helyi közösségeket és versenykéesebb térségeket eredményezhet.

Reményeim szerint Magyarország jövője valóban a kutatás-fejlesztésben rejlik egy olyan irányban, ahol a tudás, a kreativitás és a technológiai fejlődés nemcsak a főváros privilégiuma, hanem a vidéki térségek gazdasági és társadalmi megújulásának motorja is lehet. Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy az állam és a helyi önkormányzatok tudatosan támogassák az innovációs kezdeményezéseket, és a K+F szektort ne költségként, hanem hosszú távú befektetésként kezeljék.

A lakosság szerint a Bajai járás jövője a helyi gazdaság diverzifikálásában, a mezőgazdaság modernizációjában, az ipari és szolgáltatási szféra erősítésében, valamint a természeti értékekre épülő turizmus és digitális munkalehetőségek bővítésében rejlik. A válaszadók tehát nemcsak a problémákat látják, hanem tudatosan megfogalmazzák a fejlődés irányait, ami a térség jövőbeli tervezése és fejlesztéspolitikai stratégiái szempontjából különösen értékes visszajelzés.

A kérdőív egyik legfontosabb témája az volt, hogyan lehetne a fiatalokat helyben tartani, hiszen ez alapvető kérdés a Bajai járás demográfiai és gazdasági jövője szempontjából. A válaszok egyértelműen azt mutatták, hogy a munkahelyteremtés a legfontosabb tényező. A kitöltők többsége ezt emelte ki első helyen, gyakran más fejlesztési területekkel például lakhatási támogatásokkal vagy bővülő oktatási lehetőségekkel együtt. A fiatalok számára nem csupán az számít, hogy legyen munka, hanem az is, hogy az stabil, megfelelő színvonalú és hosszú távon is perspektívát nyújtson.

A második legtöbbször megjelölt javaslat a lakhatási támogatások bővítése volt. Sok fiatal számára komoly kihívást jelent az önálló életkezdés, ezért szerintük a helyi és országos támogatások erősítése elengedhetetlen. Ezt követték az oktatási lehetőségek fejlesztésére és a kulturális-közösségi programok bővítésére vonatkozó javaslatok. Ezek alapján látható, hogy a fiatalok nem csak a gazdasági szempontokat mérlegelik, hanem az életminőséget és a közösségi élményeket is fontosnak tartják. Többen külön kiemelték, hogy a pezsgőbb kulturális élet és az aktívabb közösségi programok erősíthetnék a helyi kötődést.

A kitöltők egy része hangsúlyozta a közlekedési infrastruktúra fejlesztésének fontosságát is. A jobb elérhetőség és a gyorsabb, rugalmasabb közlekedés különösen a dolgozó és tanuló fiatalok

számára kiemelt kérdés, mivel a jelenlegi hálózat sok esetben nem biztosít megfelelő kapcsolatot a nagyobb városokkal és munkahelyi központokkal.

Érdekességként meg lehet jegyezni, hogy néhány válaszadó kifejezetten jelezte, „nem ismerem a mostani fiatalok motivációját, nem tudom, mi fontos nekik most”. Ez a reflexió jól mutatja, hogy a generációk közötti gondolkodásbeli különbségek a helyben maradás kérdésében is jelen vannak, és a fiatalok megtartása nem pusztán gazdasági, hanem társadalmi és kommunikációs kihívás is.

A válaszadók visszajelzései alapján a különböző fejlesztési támogatási programok mint például a Magyar Falu Program vagy a LEADER hatása meglehetősen korlátozottan érzékelhető a Bajai járás településein. A 175 válasz közül 76 fő (43%) úgy vélte, hogy ezek a programok csak kismértékben segítik a helyi fejlődést, míg 33 fő (19%) szerint nagymértékben járulnak hozzá. Ugyanakkor aggasztó adat, hogy 43 válaszadó (közel egynegyed) egyáltalán nem ismeri ezeket a programokat, ami a vidéki lakosság informáltsági szintjéről, illetve a fejlesztéspolitikai kommunikáció hiányosságairól is árulkodik. További 19 fő (11%) szerint a támogatások egyáltalán nem segítik a település fejlődését, sőt, egyes válaszokban erős bizalmatlanság is megfogalmazódott.

A nyílt válaszok között több olyan vélemény is megjelent, amely szerint „a legtöbb pályázat parkolópályára kerül”, illetve, hogy a támogatási programok „nem az alapvető problémákra reagálnak, hanem inkább látszatfejlesztéseket valósítanak meg”. Ezek az álláspontok arra utalnak, hogy sok helyi lakos úgy érzi, a fejlesztési források nem a legégetőbb szükségletekre, hanem inkább formális, látványos, de kevésbé hasznos projektekre irányulnak. A válaszadók közül többen azt is jelezték, hogy a települési önkormányzatok aktívan pályáznak, ám a beadott projektek gyakran nem kapnak pozitív elbírálást, ami frusztrációt és kiábrándultságot okoz a helyi közösségekben.

Saját véleményem szerint különösen aggasztó, hogy a vidéki térségek lakói akiknek mindennapjait közvetlenül befolyásolják ezek a fejlesztési programok túlnyomórészt csak kismértékű támogatottságot éreznek, sőt, sokan nem is ismerik a lehetőségeket. Ez a helyzet szomorúsággal tölt el, hiszen azt jelzi, hogy a fejlesztéspolitika és a vidéki társadalom között jelentős kommunikációs és bizalmi szakadék alakult ki. A fejlesztések célja elvileg a helyi életminőség javítása, a népességmegtartó erő növelése és a gazdasági esélyek kiegyenlítése lenne, ám ha ezek a programok nem láthatók, nem érthetőek és nem érezhetőek a mindennapi életben, akkor hatásuk elvész a lakosság szemében.

15. ábra „Írjon három szót, ami elsőként eszébe jut a Bajai járásról!” szófelhő a válaszok alapján

Forrás: Saját szerkesztés, saját kérdőíves felmérés, 2025

A jövőbeli fejlesztéspolitikai stratégiák számára fontos tanulság, hogy a vidéki lakosság bevonása, tájékoztatása és bevonása a döntéshozatalba nélkülözhetetlen. Ha a fejlesztések valóban a közösségek szükségleteiből indulnak ki, és a támogatási rendszerek átláthatóbban, helyi szinten is érthetően működnek, az hosszú távon megerősítheti a vidék megtartó erejét és önbizalmát

A primer kutatás eredményei alapján a Bajai járás lakossága alapvetően elégedett a településén való étellel, ugyanakkor számos területen érzékelhető fejlesztési és strukturális hiányosság is. Az utolsó kérdésre adott válaszok szerint a megkérdezettek túlnyomó többsége, 123 fő (70%), „inkább elégedett” a lakóhelyén való életminőséggel, míg 14 fő (8%) „nagyon elégedett”. Ezzel szemben 36 válaszadó (21%) „inkább elégedetlenek”, és mindössze 2 fő (1%) „teljesen elégedetlenek” vallotta magát. Ez az arány azt mutatja, hogy a járás lakossága pozitívan viszonyul a helyi életfeltételekhez, ám az elégedettség sok esetben kompromisszumokon alapuló elfogadás, nem pedig teljes megelégedettség.

A részletes elemzésekből kiderült, hogy az elégedettséget leginkább a természeti környezet, a helyi közösségek összetartása és a családi kötődések befolyásolják. A válaszadók számára nagy értéket jelent a nyugalom, a természet közelsége különösen a Duna, a Sugovica és a Gemenci erdő térsége, valamint az, hogy a kisebb településeken biztonságos, emberközelű életforma valósítható meg. Ezek a tényezők adják a térség legerősebb megtartó erejét, és magyarázzák, hogy a gazdasági nehézségek ellenére a válaszadók nagy része mégis pozitívan ítéli meg életkörülményeit.

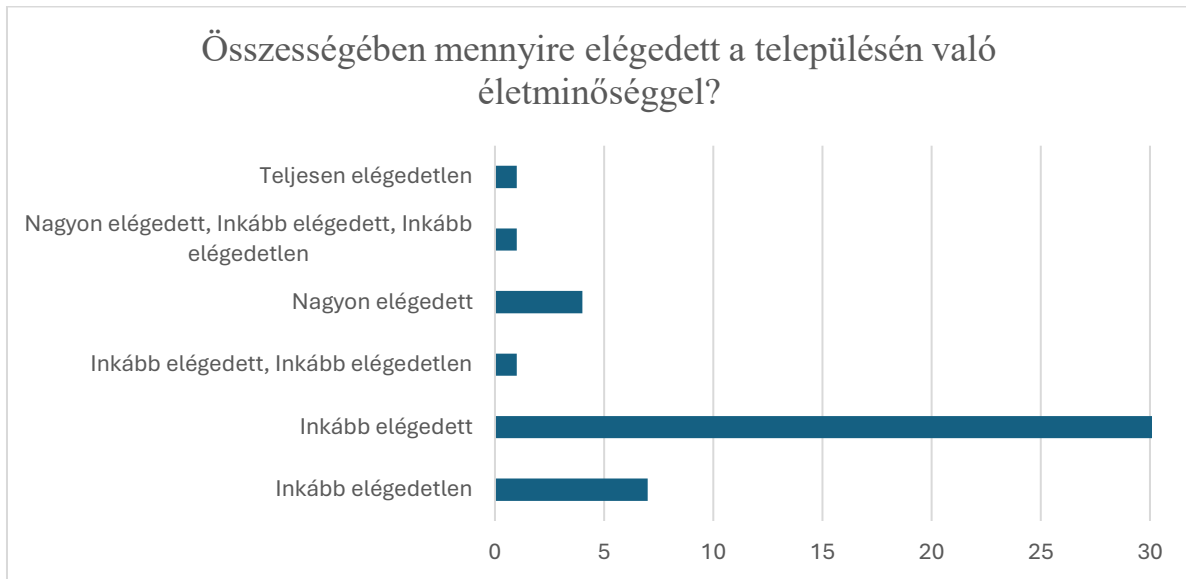
Ugyanakkor a kutatás számos olyan problémát is feltárt, amelyek korlátozzák a hosszú távú fejlődést és a fiatalok helyben maradását. A munkalehetőségek terén a válaszadók több mint kétharmada elégedetlenségét fejezte ki a járásban kevés a stabil, jól fizető munkahely, és a helyi gazdaságot inkább stagnálás, mint növekedés jellemzi. Sokan érzik úgy, hogy a térség gazdasági szerkezete egylábas, túlságosan a mezőgazdaságra épül, miközben a szolgáltatási és ipari szektor kevésbé fejlett. Ez különösen a fiatal, képzett lakosság számára jelent problémát, hiszen számukra kevés a perspektíva és az előrelépési lehetőség.

A fejlesztési irányokkal kapcsolatban a válaszadók egyértelműen megfogalmazták, hogy a jövőben munkahelyteremtésre, infrastruktúra-fejlesztésre, a helyi szolgáltatások bővítésére és a turizmus, valamint a digitális lehetőségek erősítésére van leginkább szükség. Többen hangsúlyozták, hogy a természeti értékekre épülő ökoturizmus, valamint a mezőgazdasági innovációk komoly lehetőséget rejtenek a térség számára. Ugyanakkor a válaszok arra is rávilágítottak, hogy a fejlesztési programok (pl. Magyar Falu Program, LEADER) hatása sokak szerint nem elég látványos vagy célzott, és sok településen bizalmatlanság alakult ki a támogatási rendszer iránt. Különösen szomorú jelenség, hogy a válaszadók közel egynegyede nem is ismeri ezeket a programokat, ami a kommunikáció és a helyi bevonás hiányára utal.

A fiatalok helyben maradását vizsgáló kérdésekből kiderült, hogy a lakosság szerint az életkezdés feltételeinek javítása különösen a lakhatási támogatások és a munkahelyteremtés kulcsfontosságú lenne. Bár jelenleg többféle állami támogatás létezik, ezek főként a családok vagy gyermekvállaló fiatalokat segítik, míg azok, akik más életformát választanak, gyakran kimaradnak a kedvezményekből. Ez a helyzet hosszú távon gyengítheti a térség népességmegtartó képességét, mivel a fiatal generáció egy része nem érzi magát támogatottnak a helyi intézményrendszer részéről.

A közösségi élet, az infrastruktúra és a közszolgáltatások megítélése vegyes képet mutatott. A legtöbben átlagos vagy jó szintűnek értékelték ezeket a területeket, ugyanakkor az utak állapota, az egészségügyi ellátás, a kulturális kínálat és a közösségi terek fejlesztése továbbra is gyakori igényként jelent meg. A közösségi összetartás viszont sokak számára pozitívumként jelent meg

a kisebb településeken élők gyakran személyes kapcsolatokra, családi kötelezésekre és lokálpatriotizmusra építik identitásukat, ami a vidéki élet egyik legfontosabb értéke.

16. ábra Tervezi-e, hogy elköltözik jelenlegi lakóhelyéről?” válaszok megoszlása

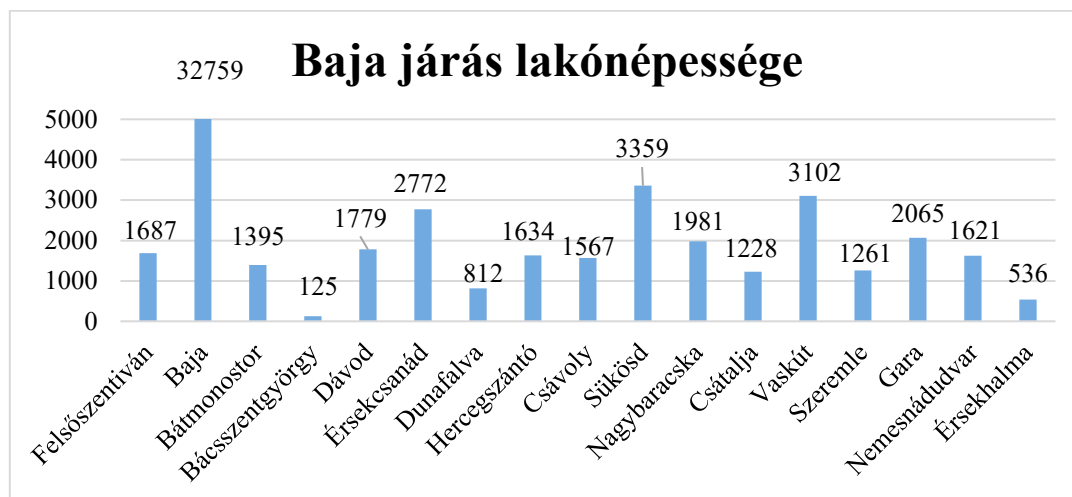
Forrás: saját kérdőíves felmérés, 2025

Összességében a kutatás eredményei azt mutatják, hogy a Bajai járás lakói szeretnek itt élni, de nem teljesen elégedettek az életfeltételekkel. A válaszadók szerint a térség fejlődése lehetséges és kívánatos, de ehhez tudatos, hosszú távú fejlesztéspolitikára, az innováció és a kutatás-fejlesztés támogatására, valamint a fiatalok célzottabb segítésére van szükség. A lakosság alapvetően elkötelezett és optimista, ám azt is világosan érzékeli, hogy a térség jövője csak akkor biztosítható, ha a fejlesztések valóban a helyi közösségek igényeire épülnek, és nem csupán rövid távú, látszateredményeket szolgálnak. (1.Melléklet)

4.2 Szekunder kutatás

4.2.1 Népegy szerkezet és demográfiai különbségek

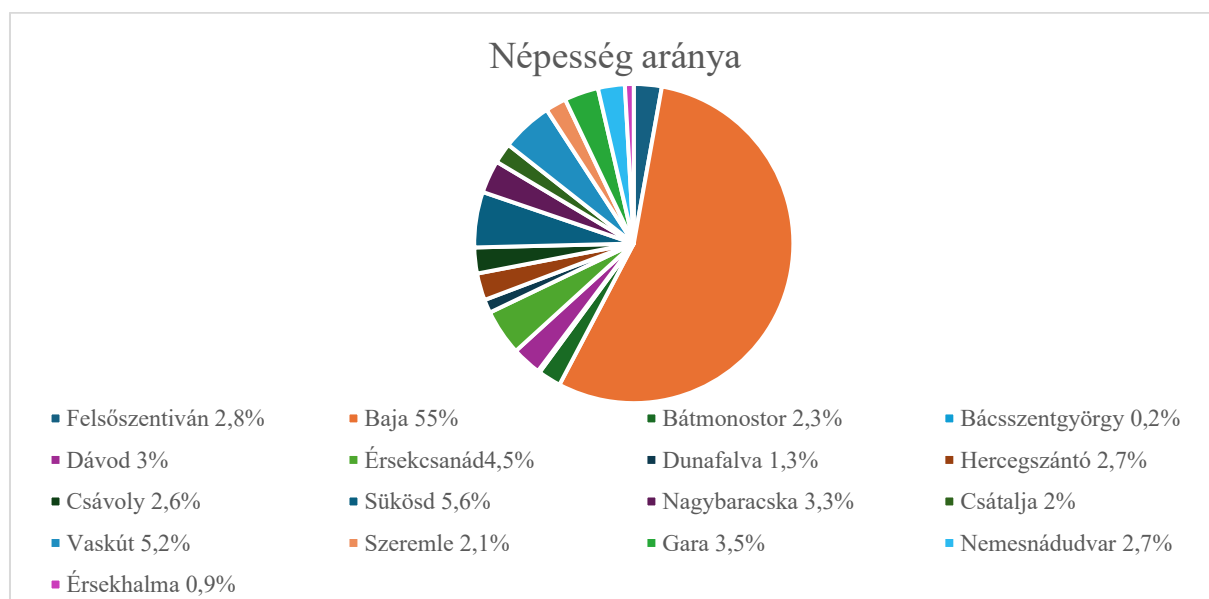
A Bajai járás társadalmi szerkezete és népessége jelentős mértékben meghatározza a régió gazdasági és kulturális életét. A járás és központi települése, Baja lakossága sokszínű és különböző társadalmi-gazdasági rétegeket foglal magában.

17. ábra Baja járás lakónépessége

Forrás: Saját szerkesztés, TEIR adatai alapján

Az ábrán szereplő települések népesség-arányai jelentős egyenlőtlenségeket tükröznek, amelyek gazdasági, földrajzi, társadalmi és infrastrukturális tényezők összefüggésében. A kiugró értékek, mint Baja magas népessége (32759 fő) és Bácsszentgyörgy alacsony népessége (125) különbsége, jól illusztrálják a helyi fejlettségi különbségeket.

18. ábra Népesség aránya Baja járásban

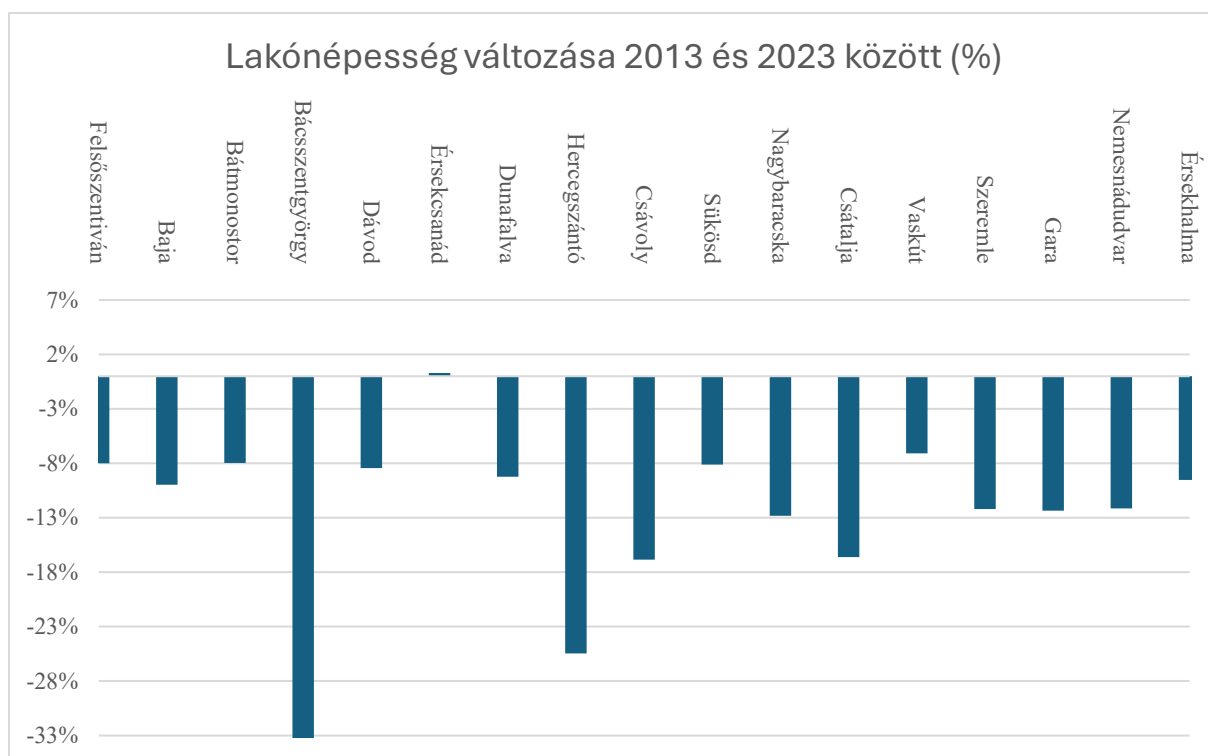
Forrás: Saját szerkesztés, TEIR adatai alapján

Baja kiemelkedő központi szerepet játszik a járásban és a vármegyében is, mivel a munkahelyek és közszolgáltatások koncentrációja vonzza a népességet. Baja nemcsak a legnagyobb népességgel rendelkező település a járásban, hanem az egész térség gazdasági és társadalmi központja is.

A különbségek mögött sok tényező állhat. Baja földrajzi helyzete, közlekedési kapcsolatai, valamint gazdasági központ szerepe mind hozzájárulnak a település népességének növekedéséhez. Ellenkezőleg a kisebb települése, amelyek inkább a periférián helyezkednek el, nehezebben tudják megőrizni népességüket, mivel gazdasági és infrastrukturális lehetőségeik korlátozottak. Az elvándorlás és a fiatal munkaerő városokba költözése tovább erősíti ezt a tendenciát.

A regionális egyenlőtlenségek csökkentése érdekében szükséges a kisebb települések fejlesztése, különösen figyelmet fordítva a közlekedési kapcsolatok javítására, gazdasági lehetőségek bővítésére, valamint a közszolgáltatások elérhetőségének biztosítására. Emellett a városok és falvak közötti együttműködés erősítése, valamint a kisebb települések gazdasági integrálása a régióba elengedhetetlen a hosszú távú, kiegyensúlyozott fejlődés biztosításához. A helyi gazdaságok megerősítése és a fiatalok helyben tartása kulcsfontosságú lehet a települések fenntartható jövőjének biztosításában. Az adatok alátámasztják, hogy a népességkoncentráció Baja városában nemcsak gazdasági, hanem demográfiai központi szerepből is fakad. Ez összhangban van azzal a feltételezéssel, hogy a jobb munkalehetőségek és szolgáltatások növelik a település népességmegtartó erejét.

A lakónépesség 2013 és 2023 közötti változása alapján egyértelmű egyenlőtlenségek figyelhetők meg a járás települései között. Az adatok azt mutatják, hogy a kisebb települések, különösen a vidéki és periférikus területeken, jelentős népességcsökkenéssel szembesültek. Bácsszentgyörgy (-33,60%), Hercegszántó (-25,46%) és Csávoly (-16,85%) kiemelkednek a népesség csökkenésének mértékével, míg a nagyobb települések, mint Baja (-9,98%) és Sükösd (-8,13%), viszonylag kisebb csökkenéssel, de szintén csökkenő tendenciával jellemezhetők. Érsekcsanád volt az egyetlen település, ahol enyhe népességnövekedés (+0,29%) figyelhető meg.

19. ábra Lakónépesség változása 2013 és 2023 között (%)

Forrás: Saját szerkesztés, TEIR adatai alapján

A kisebb települések népességcsökkenés fő oka a vidéki elvándorlás és a demográfiai öregedés, amelyet a korlátozott gazdasági lehetőségek és gyengébb infrastruktúra tovább súlyosbít. A fiatalok nagyobb városokba költöznek, míg a kisebb településeken az idősek aránya növekszik. A regionális gazdasági egyenlőtlenségek, különösen a városi és vidéki térségek között, jelentős szerepet játszanak ebben a folyamatban.

A népességváltozás, az öregedés és a vándorlás mutatói alapján a Bajai járás települései négy jellegzetes csoportba sorolhatók:

1. Erősen öregedő, stagnáló vagy hanyatló falvak, mint Hercegszántó, Dunafalva és Dávod, ahol a magas öregedési index, a népességfogyás és a magas függőségi ráta együtt jelenik meg.
2. Demográfiaiilag „fiatalos” falvak (potenciállal), mint Érsekcsanád és Csávoly, ahol a magasabb gyermekarány és az alacsonyabb öregedési index hosszú távú stabilizálódás reményét kelti.
3. Stabil, közepes méretű közösségek, mint Sükösd és Vaskút, amelyek demográfiai mutatói a járási átlag közelében mozognak, és pozitív vándorlási egyenlegük további stabilitást biztosít.

4. A regionális központ, Baja, amely minden mutatóban dominál, de maga is szembesül az öregedés és a népességfogyás kihívásaival, miközben a környező települések számára továbbra is jelentős vonzóerőt jelent.

4.2.2 Népmozgás és vándorlási trendek

A vándorlási egyenleg az adott településre állandó jelleggel beköltözők és az onnan elköltözők számának különbségét mutatja meg. Pozitív érték esetén többen költöznek be, mint ahányan elköltöznek, míg negatív érték azt mutatja, hogy többen hagyják el a települést, mint ahányan érkeznek.

A 2023-as vándorlási adatok alapján a települések között jelentős különbségek figyelhetők meg. A legmagasabb pozitív vándorlási egyenleget Dávod mutatja 1,41%-kal, ezt követi Felsőszentiván (1,24%) és Bátmonostor (1,22%). Ezek a települések viszonylag nagyobb mértékű odavándorlást tapasztaltak az elvándorlásokhoz képest. Sükösd szintén pozitív egyenleggel rendelkezik (1,16%), ami a nagyobb települések közé tartozik.

A negatív vándorlási egyenlegek között kiemelkedik Dunafalva, ahol az egyenleg (-1,11%), ami a legnagyobb veszteséget jelenti. Ezt követi Nagybaracska (-0,96%) és Nemesnádudvar (-0,80%). Ezeken a településeken az elvándorlás jelentősen meghaladta az odavándorlásokat.

1. táblázat Vándorlási egyenleg

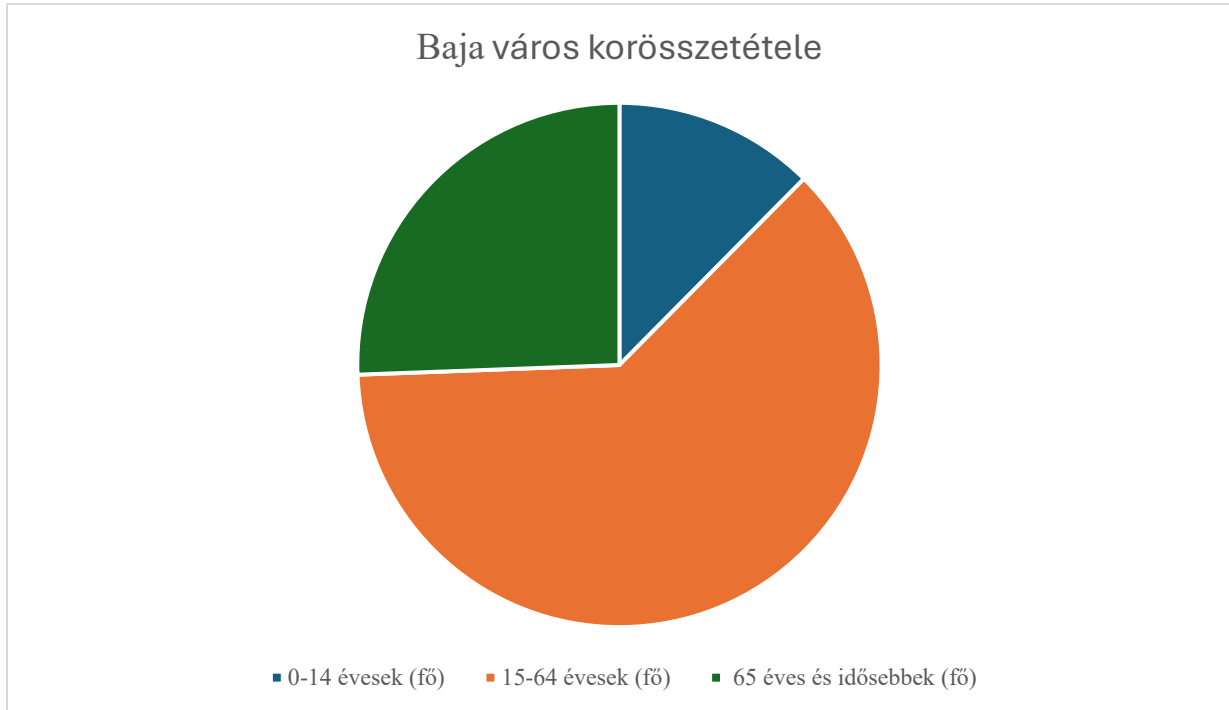
	Belföldi állandó odavándorlások (fő)	Belföldi állandó elvándorlások (fő)	Vándorlási egyenleg %
Felsőszentiván	60	39	12,45
Baja	493	616	-3,75
Bátmonostor	55	38	12,19
Bácsszentgyörgy	4	4	0,00
Dávod	73	48	14,05
Érsekcsanád	53	65	-4,33
Dunafalva	11	20	-11,08
Hercegszántó	50	42	4,90
Csávoly	38	48	-6,38
Sükösd	133	94	11,61
Nagybaracska	43	62	-9,59
Csátalja	34	36	-1,63
Vaskút	72	75	-0,97
Szeremle	47	39	6,34
Gara	74	68	2,91
Nemesnádudvar	23	36	-8,02

Forrás: TEIR adatai alapján, saját szerkesztés,2025

A legnagyobb település, Baja, (-0,38%)-os vándorlási egyenleget mutat, ami mérsékelt negatív érték. Bácsszentgyörgy esetében a vándorlási egyenleg 0,00%, vagyis az odavándorlók és az elvándorlók száma teljesen kiegyenlített volt. Hasonlóan alacsony eltérések figyelhetők meg Vaskút (-0,10%) és Csátalja (-0,16%) esetében. A közepesen kedvező értékek között említhető Hercegszántó (0,49%) és Szeremle (0,63%), ahol az odavándorlások enyhén meghaladták az elvándorlásokat. Gara szintén mérsékelt pozitív egyenleget mutat (0,29%). Az összesített adatok alapján a pozitív vándorlási egyenleggel rendelkező települések közül a legjobb helyzetben a kisebb lélekszámú, vidéki települések találhatók, míg a negatív egyenlegek főként a kisebb településeket és néhány közepes méretű falut érintenek. A népességmozgások vizsgálata fontos képet ad a bajai járás demográfiai folyamatairól és a települések népességmegtartó erejéről. A pozitív vándorlási egyenleget mutató településeken jellemzően jobb a közlekedési infrastruktúra, könnyebben elérhetők az alapvető szolgáltatások, és kedvezőbb a környezeti minőség. Ezek a tényezők mind hozzájárulnak ahhoz, hogy az adott település vonzóbb legyen az odaköltözők számára.

A vándorlási adatok alapján megfigyelhető, hogy a járáson belül több kisebb település például Dávod, Felsőszentiván és Dunafalva enyhe pozitív vándorlási egyenleget mutat. Ezeken a településeken a beköltözések részben a kedvező természeti környezetnek és a határ menti elhelyezkedésnek köszönhetőek, amelyek nyugodt, vidéki életmódot kínálnak, ugyanakkor viszonylag elérhető távolságra vannak a nagyobb szolgáltatási központoktól, mint például Baja városa. Külön említést érdemel, hogy az utóbbi években német és osztrák nyugdíjasok egyre gyakrabban választják a bajai járás településeit főként Dávodot, Felsőszentivánt és Dunafalvát nyugdíjas éveik eltöltésére. A kedvező ingatlanárak, a csendes, biztonságos környezet, valamint a termálfürdőkhez és a Duna közelségéhez kapcsolódó rekreációs lehetőségek vonzóvá teszik a térséget a külföldi letelepedők számára. Ez a folyamat ugyan rövid távon javítja az érintett települések népességszámát és gazdasági aktivitását, de demográfiai szempontból inkább az idősebb korosztály arányának növekedését eredményezi. A pozitív vándorlási egyenleg tehát csak látszólag jelent kizárólag kedvező folyamatot. Bár rövid távon enyhítheti a népességvesztést, kulcsfontosságú annak megértése, hogy kik költöznek be fiatal családok, munkaképes korúak vagy inkább idősebb, nyugdíjas korosztályok. Ez alapvetően meghatározza a település jövőbeli demográfiai irányvonalát és gazdasági lehetőségeit. A fiatalabb, aktív népesség beáramlása hosszú távon erősítené a munkaerőpiacot és a népességmegtartó képességet, míg az idősebb korosztályok dominanciája tovább növelheti az öregedési indexet és a függőségi rátát. Elmondható, hogy a bajai járásban a népmozgások egyaránt tükrözik a gazdasági és életminőségi különbségeket. A pozitív vándorlási egyenleget mutató települések példája (pl. Dávod, Felsőszentiván) jól szemlélteti, hogy a települések vonzerejét nemcsak a munkahelyek és a szolgáltatások, hanem a természetes környezet, a nyugalom és az életminőség is befolyásolja. A 2023-as adatok alapján a települések 65 év feletti lakosságának arányában a legnagyobb arányú idősokkal rendelkező települések között található Hercegszántó (29,25%), Dávod (28,78%), Csátalja (28,58%) és Dunafalva (28,08%), ahol az idős lakosság jelentős részesedést képvisel a teljes népességen belül. Ezzel szemben a legkisebb arányú 65 év feletti lakossággal rendelkező települések Szeremle (20,86%), Gara (20,58%) és Érsekcsanád (19,19%), ahol a fiatalabb korosztályok aránya magasabb, és így ezek a települések kedvezőbb helyzetben lehetnek a munkaerő-piaci és gazdasági szempontból, mivel kisebb mértékű igény jelentkezik az idősellátási szolgáltatásokra. A nagyobb városok, mint Baja (25,59%), az idősebb lakosság jelentős számát mutatják, ami a városok idősödő társadalmát jelzi, de az ilyen települések képesek az idősebb generációk ellátására, mivel jobb infrastruktúrával rendelkeznek.

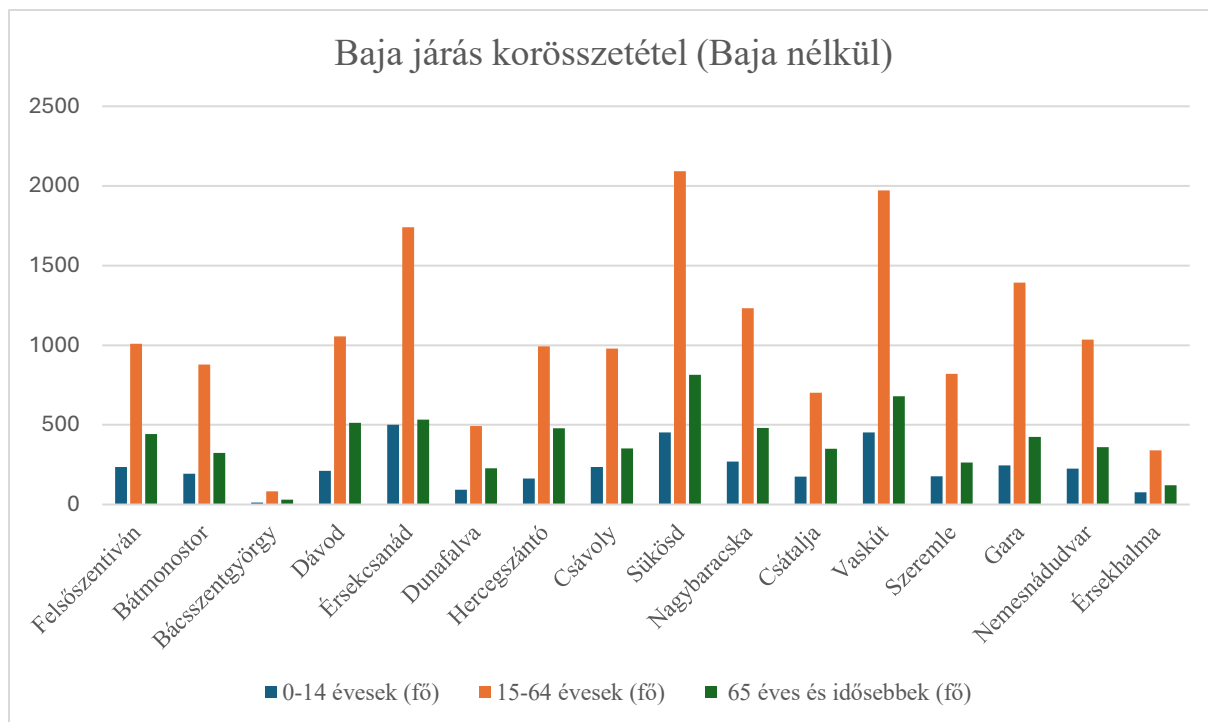
Érsekcsanád a legmagasabb gyermekarányú település, ahol a 0-14 évesek aránya (18,04%). Magas gyermekarányt mutat továbbá Csávoly (15,00%), Vaskút (14,57%) és Csátalja (14,25%). Ezzel szemben a legkisebb gyermekarányokat Hercegszántó (9,98%) és Bácsszentgyörgy (9,60%) mutatja. Az eltérések jól tükrözik a települések közötti demográfiai különbségeket.

20. ábra Baja város korösszetétele

Forrás: TEIR adatai alapján, saját szerkesztés, 2025

A 2023-as adatok alapján a települések 65 év feletti lakosságának arányában. A nagyobb városok, mint Baja (25,59%), az idősebb lakosság jelentős számát mutatják. Érsekcsanád a legmagasabb gyermekarányú település. Az eltérések jól tükrözik a települések közötti demográfiai különbségeket. A magas idősorú arány és az alacsony gyermekarány együtt a térség demográfiai öregedését jelzik, ami hosszú távon a munkaerőhiány és az elvándorlás erősödését vetíti előre.

21. ábra Baja járás korösszetétele

Forrás: TEIR adatai alapján, saját szerkesztés, 2025

Az adatok alapján a települések 65 év feletti lakosságának arányában. A nagyobb városok, mint Baja (25,59%), az idősebb lakosság jelentős számát mutatják. Érsekcsanád a legmagasabb gyermekarányú település. Az eltérések jól tükrözik a települések közötti demográfiai különbségeket. A magas időskorú arány és az alacsony gyermekarány együtt a térség demográfiai öregedését jelzik, ami hosszú távon a munkaerőhiány és az elvándorlás erősödését vetíti előre. Az öregedési index a demográfiai mutató, amely a 65 éves vagy annál idősebb személyek (idős népesség) és a 0–14 éves korcsoportba tartozó fiatalok (gyermek népesség) arányát hasonlítja össze. Magas öregedési index a társadalom öregedésére utal, ami azt jelenti, hogy a fiatalok száma alacsony, míg az idősök aránya magas. Az alacsony öregedési index pedig a fiatalok magas arányát és az idős népesség alacsonyabb arányát jelzi, ami kedvezőbb demográfiai környezetet sugallhat a jövőbeli munkaerőpiaci és gazdasági stabilitás szempontjából. Az öregedési index tehát segít felmérni a társadalom életkori struktúráját és az ezzel kapcsolatos társadalmi és gazdasági kihívásokat.

2. táblázat Öregedési index (%)

	0-14 évesek (fő)	65 éves és idősebbek (fő)	öregedési index %
Felsőszentiván	235	442	188,09
Baja	4072	8383	205,87
Bátmonostor	194	323	166,49
Bácsszentgyörgy	12	31	258,33
Dávod	212	512	241,51
Érsekcsanád	500	532	106,40
Dunafalva	92	228	247,83
Hercegszántó	163	478	293,25
Csávoly	235	353	150,21
Sükösd	452	814	180,09
Nagybaracska	269	480	178,44
Csátalja	175	351	200,57
Vaskút	452	679	150,22
Szeremle	178	263	147,75
Gara	246	425	172,76
Nemesnádudvar	225	360	160,00
Érsekhalma	77	120	155,84

Forrás: TEIR adatai alapján, saját szerkesztés, 2025

Hercegszántó (293,25%), Dunafalva (247,83%) és Dávod (241,51%) a legmagasabb öregedési indexű települések. Közepes értékek Baján (205,87%), Csátalján (200,57%) és Bátmonostoron (166,49%) található. A legalacsonyabb indexek Érsekcsanádon (106,40%), Bátmonostoron (166,49%) és Sükösdön (180,09%) figyelhetők meg. A kisebb települések magasabb idősebb lakossága az elvándorlás és az alacsony születési arányok következménye lehet. Az idős arányának növekedése a helyi egészségügyi és szociális ellátások fontosságát jelzi. Az ilyen településeknek fel kell készülniük a demográfiai öregedés következményeire a lakosság jólétének biztosítása érdekében. Az öregedési index alapján a járás településeinek többsége kedvezőtlen demográfiai helyzetben van. A magas értékek a fiatal korosztály elvándorlására és az alacsony születési arányra utalnak, amelyek közvetlenül gyengítik a népességmegtartó képességet. A legalacsonyabb index Érsekcsanádon (106,40%) figyelhető meg, ami a járás egyedüli demográfiai fiatalos településévé teszi. Bácsszentgyörgy példája mutatja, hogy a népességfogyás nem mindig közvetlen vándorlási veszteségből adódik. Itt a vándorlás kiegyensúlyozott (0,00%), ami azt sugallja, hogy a népesség drasztikus csökkenése (-33,6%)

mögött inkább a természetes fogyás (halálozások számának túlsúlya a születések felett) áll, ami az erősen elöregedett lakosság (magas öregedési index) következménye. A függőségi ráta fontos indikátora a települések gazdasági és társadalmi teherbírásának, mivel a magasabb értékek több szociális szolgáltatást és ellátást igényelnek a nem munkaképes lakosság számára. A legmagasabb függőségi rátával Csátalja (74,93%), Dávod (68,63%) és Felsőszentiván (67,03%) rendelkezik, ami arra utal, hogy ezen települések a legnagyobb terhet viselik, mivel az idős és fiatal lakosság aránya jelentős a munkaképes korúakhoz képest. A közepes függőségi rátát mutató települések, mint Dunafalva (65,04%), Hercegszántó (64,55%) és Baja (61,34%) esetében az elöregedés és a fiatalok arányának csökkenése már érzékelhető hatásokat gyakorolhat a gazdaságra és a közszolgáltatásokra, de nem olyan mértékben, mint a legnagyobb terhekkel küzdő településeken. Az alacsonyabb függőségi ráták Gara (48,14%), Szeremle (53,78%) és Bácsszentgyörgy (52,44%) településeken jellemzőek. A függőségi ráta elemzése alapján a magasabb értékekkel rendelkező települések (mint Csátalja, Dávod és Felsőszentiván) nagyobb társadalmi és gazdasági terhekkel szembesülnek, mint az alacsonyabb ráta értékekkel rendelkező települések. A települések demográfiai struktúrája fontos szerepet játszik a helyi közszolgáltatások és gazdasági politikák kialakításában, mivel a munkaképes korú lakosság aránya alapvetően befolyásolja a jövőbeli fenntarthatóságot és a társadalmi ellátórendszerek működését.

3. táblázat Függőségi ráta (%)

	0-14 évesek (fő)	15-64 évesek (fő)	65 éves és idősebbek (fő)	Függőségi ráta %
Felsőszentiván	235	1010	442	67,03
Baja	4072	20304	8383	61,34
Bátmonostor	194	878	323	58,88
Bácsszentgyörgy	12	82	31	52,44
Dávod	212	1055	512	68,63
Érsekcsanád	500	1740	532	59,31
Dunafalva	92	492	228	65,04
Hercegszántó	163	993	478	64,55
Csávoly	235	979	353	60,06
Sükösd	452	2093	814	60,49
Nagybaracska	269	1232	480	60,80
Csátalja	175	702	351	74,93
Vaskút	452	1971	679	57,38
Szeremle	178	820	263	53,78
Gara	246	1394	425	48,13
Nemesnádudvar	225	1036	360	56,47
Érsekhalma	77	339	120	58,11

Forrás: TEIR adatai alapján, saját szerkesztés,2025

A függőségi ráta fontos indikátora a települések gazdasági és társadalmi teherbírásának. A települések demográfiai struktúrája fontos szerepet játszik a helyi közszolgáltatások és gazdasági politikák kialakításában.

A magas függőségi ráta növeli a közszolgáltatások (egészségügy, szociális ellátás, oktatás) iránti igényt, ami hosszú távon gazdasági kihívást jelent a költségvetések terhelése miatt. A magas függőségi ráta arra utal, hogy a településeknek nagyobb erőforrásokat kell fordítaniuk az idősek és a fiatalok ellátására, miközben a munkaképes korúak száma csökken. Ez hosszú távon gyengítheti a helyi gazdaságot és a népességmegtartó erőt.

4.2.3 Munkaerőpiaci helyzet és álláskereső

A 2023-as adatok alapján az álláskereső aránya a különböző településeken jelentősen eltér. A legkedvezőbb helyzet Csávolyon (1,02%), Dunafalván (1,11%) és Baján (1,38%) figyelhető meg, amelyek alacsony álláskeresői arányt mutatnak. Ezzel szemben a legmagasabb arány Bácsszentgyörgyön tapasztalható (6,40%), a munkahelyek hiányára és az alacsony foglalkoztatottságra utal. Érsekhalma (2,61%) és Nagybaracska (2,47%) szintén magasabb értékkel rendelkezik, ami kisebb népességük és a korlátozott munkaerőpiac következménye lehet.

4. táblázat Nyilvántartott álláskeresők aránya (%)

	Lakónépesség (fő)	Nyilvántartott álláskeresők összesen (fő)	Nyilvántartott álláskeresők aránya %
Felsőszentiván	1687	28	1,66
Baja	32759	451	1,38
Bátmonostor	1395	31	2,22
Bácsszentgyörgy	125	8	6,40
Dávod	1779	39	2,19
Érsekcsanád	2772	41	1,48
Dunafalva	812	9	1,11
Hercegszántó	1634	34	2,08
Csávoly	1567	16	1,02
Sükösd	3359	64	1,91
Nagybaracska	1981	49	2,47
Csátalja	1228	18	1,47
Vaskút	3102	53	1,71
Szeremle	1261	29	2,30
Gara	2065	42	2,03
Nemesnádudvar	1621	23	1,42
Érsekhalma	536	14	2,61

Forrás: TEIR adatai alapján, saját szerkesztés,2025

Általánosan elmondható, hogy a kisebb települések hajlamosak magasabb álláskeresői arányt mutatni, míg a nagyobb, gazdaságilag fejlettebb települések, mint például Baja alacsonyabb arányt érnek el. Ez valószínűleg a szélesebb munkalehetőségeknek és a stabilabb gazdasági helyzetnek köszönhető. A 2023-as adatok alapján. Általánosan elmondható, hogy a kisebb települések hajlamosak magasabb álláskeresői arányt mutatni, míg a nagyobb, gazdaságilag fejlettebb települések, mint például Baja alacsonyabb arányt érnek el. A munkalehetőségek hiánya és a magas munkanélküliség közvetlenül kapcsolódik a népesség, különösen a fiatalok elvándorlásához. A munkanélküliség alakulása és a népességfogyás szoros összefüggésben áll egymással. Azokon a településeken, ahol kevés a munkahely (pl. Bácsszentgyörgy 6,4%-os álláskeresési aránnyal), az elvándorlás intenzívebb, ami tovább erősíti a megállapításait, miszerint a jobb munkalehetőségek növelik a népességmegtartó képességet.

5 Következtetések és javaslatok

A kutatásom eredményei alapján az alábbi következtetésekre jutottam a megfogalmazott hipotézisek mentén, kiegészítve konkrét javaslatokkal, amelyek véleményem szerint hozzájárulhatnak Baja és a Bajai járás népességmegtartó képességének erősítéséhez. Úgy látom, hogy Bajai járás demográfiai kihívásai illeszkednek a dél-magyarországi vidéki térségek általános trendjébe, ahol az elöregedés és az elvándorlás különösen súlyos problémát jelentenek. A következőkben hipotézisenként ismertetem az általam levont főbb megállapításokat és a javasolt beavatkozási irányokat.

5.1 H1: *Egysíkú gazdaság, szűkös munkaerőpiac a népességfogyás gazdasági okai*

Következtetés: A kutatás során szerzett tapasztalataim megerősítik, hogy Baja városában és a Bajai járásban a gazdasági lehetőségek szűkössége és az egyoldalú gazdasági szerkezet jelentős mértékben hozzájárulnak a népességfogyáshoz, különösen a magasan képzett fiatalok elvándorlásához. A térségben nincsenek jelentős ipari vagy multinacionális munkáltatók cégek; a munkahelyek többsége kisvállalkozásokhoz és közintézményekhez kötődik. Ezt személyesen is megtapasztaltam, és az adatfelvétel során a válaszadók is jellemzően gazdasági okokra hivatkozva jelezték elköltözési szándékukat. Baja lakosságának csökkenése az elmúlt évtizedekben (az 1980-as évek végi 40 ezer főről napjainkra 32 ezer főre) ez is azt jelzi, hogy sürgős beavatkozásra van szükség. A járás kisebb települései még súlyosabb helyzetben vannak. Véleményem szerint a gazdasági húzóerő hiánya az egyik legnagyobb gátja a térség megtartó erejének.

Javaslatok: Úgy gondolom, hogy a helyzet javítása érdekében komplex gazdaságfejlesztési stratégiát kell kidolgozni. Úgy gondolom, elengedhetetlen a gazdaság diverzifikálása és a versenyképes munkahelyek bővítése különösen azért, hogy a fiatal diplomásokat helyben tartsuk. Emellett kiemelten fontosnak látom a helyi vállalkozások támogatását is, például kedvezményes hitelekkel, inkubátorházak létrehozásával, valamint a vállalkozóvá válást ösztönző képzési programokkal. Emellett Baja földrajzi adottságait is jobban ki kellene használnunk, mint például logisztikai, agráripari vagy turisztikai fejlesztések révén. A digitális infrastruktúra fejlesztését kiemelten fontosnak tartom, hiszen a távmunka lehetősége sok fiatal számára vonzóvá teheti a helyben maradást. A szakképzés és felsőoktatás helyi kapcsolódásainak erősítését például gyakornoki programok, duális képzések révén szintén kulcsfontosságúnak ítélem.

5.2 H2: Közszolgáltatások hiánya és népességfogyás

Következtetés: A kutatásom rámutatott, hogy a közszolgáltatások romló színvonala és a népességcsökkenés egymást erősítő, ördögi kört alkotnak Baja térségében. A csökkenő lakosság következtében számos kistelepülésen beszűkültek vagy megszűntek az alapvető szolgáltatások, több helyen bezárt az iskola, óvoda vagy éppen a helyi bolt, mert nincs elég gyerek, tanuló illetve vásárló. Ugyanakkor a szolgáltatások hiánya tovább rontja az ott élők életminőségét és a települések vonzerejét, ami újabb elvándorlást indít el. A minőségileg és térben is korlátozott oktatási, egészségügyi és kulturális ellátás különösen a fiatal családokat és az aktív korú lakosságot készíti távozásra. Ahol nincs megfelelő iskola vagy orvosi ellátás a közelben, a fiatalok kevésbé látnak perspektívát a helyben maradásra. A felmérés alapján a válaszadók is jelezték, hogy az oktatási intézmények hiánya komoly hátrány a gyermekes családoknak, míg az egészségügyi ellátás elégtelensége főként az idősebb korosztály helyzetét rontja. Mindez a közszolgáltatások és népességfogyás kétirányú kapcsolatát igazolja. A kisebb népesség miatt nehéz fenntartani a szolgáltatásokat, a gyengülő szolgáltatási színvonal pedig további népességvesztéshez vezet.

Javaslatok: A negatív spirál megállításához célzott beavatkozásokra van szükség a közszolgáltatások terén. Egyrészt garantálni kell az alapvető szolgáltatások minimumának elérhetőségét minden településen vagy ésszerű közelségben. Például a kistelepülési iskolák és óvodák összevonása vagy hálózatba szervezése biztosíthatja, hogy még csökkenő gyereklétszám mellett is működjenek oktatási intézmények (akár több település összefogásával). Fontos a mobil egészségügyi és szociális szolgáltatások fejlesztése is (szűrőbuszok, időszakos orvosi rendelések, telemedicina), hogy az idősek és rászorulóknak ellátása a legkisebb falvakban is biztosított legyen. Emellett infrastruktúra-fejlesztéssel kell javítani a települések elérhetőségét. A jobb közúti és tömegközlekedési kapcsolatok, valamint a digitális szolgáltatások (szélessávú internet) kiépítése lehetővé teszi, hogy a lakosok könnyebben igénybe vehessék a városokban elérhető magasabb szintű oktatási, egészségügyi, kulturális szolgáltatásokat. Pályázati és kormányzati támogatások irányításával ösztönözni lehet fiatal szakemberek (pedagógusok, házi orvosok, védőnők) letelepedését a térségben például lakhatási vagy letelepedési támogatások, ösztöndíjak formájában, hogy a humán erőforrás-hiányt enyhítsük. Végül, a meglévő intézmények színvonalának emeléséhez szükség van modern eszközökre és képzésekre, valamint a lakosság bevonására a szolgáltatások fejlesztésének tervezésébe, hogy azok jobban igazodjanak a helyi igényekhez. E lépések együttesen hozzájárulhatnak ahhoz, hogy megszakítsuk a népességfogyás és szolgáltatásromlás ördögi körét, és növeljük a térség megtartó vonzerejét.

5.3 H3: Széttagolt vidékfejlesztés a támogatások csekély demográfiai hatása

Következtetés: A vizsgálat eredményei alátámasztják, hogy Bajai járás településein a gazdag közösségi élet és a magas társadalmi tőke ellensúlyozhatja a gazdasági hátrányokat. A kérdőív adatai szerint a térségben rendkívül erős a helyi identitás és kötődés: a válaszadók közel fele születése óta ugyanazon a településen él, egyharmada pedig több mint 15 éve helyben lakik. Ez arra utal, hogy a lokálpatriotizmus és a hagyományok tisztelete erőteljes, ami önmagában is egyfajta megtartó erő. Számos aktív civil szervezet, kulturális csoport és sportegyesület működik a térségben, és az általuk szervezett programok, események jelentősen erősítik a társadalmi kohéziót. Például a Bajai Halfőző Fesztivál vagy a szeremlei borsoskalács hagyománya nemcsak turisztikai attrakció, de a közösség összetartását és büszkeségérzetét is növeli. A kutatás rávilágított, hogy ahol élénkebb a civil és kulturális élet (jellemzően a járás központi településein), ott a lakosok erősebben érzik a közösség támogatását, míg a kisebb falvakban a közösségi események hiánya gyengítheti az összetartozás érzését. Összességében H3 hipotézis igazolást nyert abban az értelemben, hogy a társadalmi tőke a bizalom, a részvétel és a közösségi hálózatok növeli a térség ellenálló képességét a kivándorlással szemben. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a közösségi kohézió gazdasági támogatás nélkül csak részben tudja mérsékelni az elvándorlást. Erős közösségekben is főként azok maradnak, akiknek legalább egy minimális megélhetési perspektívájuk van helyben.

Javaslatok: A társadalmi tőke további erősítése érdekében támogatni kell a helyi közösségek és civil szervezetek tevékenységét. Javasolt a helyi önkormányzatok és intézmények aktív szerepvállalása a közösségépítésben. Biztosítsanak teret, infrastruktúrát és akár anyagi támogatást a civil kezdeményezéseknek, kulturális és sporteseményeknek. Például közösségi házak fenntartása vagy felújítása, rendszeres közösségi rendezvénysorozatok (falunapok, tematikus fesztiválok, hagyományőrző programok) szervezése hozzájárul a lakosok együvé tartozásának erősítéséhez. Kulcsfontosságú a fiatalok bevonása ifjúsági klubok, diákszervezetek, sportkörök támogatásával elérhető, hogy a fiatal generáció is aktív részese legyen a közösségi életnek, így erősebb kötődést alakítson ki szülőhelyéhez. Külön figyelmet érdemel a hagyományok és helyi értékek ápolása, mivel ezek növelik a települések vonzerejét és a lakosság büszkeségét. Ennek kapcsán javasolt a Bajához és a térség falvaihoz kötődő gasztronómiai, kulturális örökségek (mint a bajai halászlé, szeremlei borsoskalács, néptánc és népzenei hagyományok) további népszerűsítése és turisztikai hasznosítása, ami egyszerre erősíti a közösségi identitást és új bevételi forrásokat is teremthet. Végül, a társadalmi innovációk, mint például közösségi gazdaságok, szövetkezeti formák vagy helyi pénz/bevásárlókörök támogatása elősegítheti, hogy a közösségi összefogás gazdasági előnyöket

is hozzon, ezzel is növelve a maradás vonzerejét. A helyi közösségi élet tudatos erősítése hosszú távon növeli a társadalmi ellenállóképességet, és mérsékli a gazdasági sokkhatások (pl. egy-egy munkaadó megszűnése) miatti kivándorlási hajlamot.

5.4 H4: Vidékfejlesztési támogatások korlátai és fejlesztéspolitikai hiányosságok

Következtetés: A negyedik hipotézis vizsgálata során kiderült, hogy a jelenlegi vidékfejlesztési támogatások és programok a Bajai járásban nem bizonyulnak elégségesnek a népességcsökkenés trendjének megfordításához. A szakpolitikai elemzés és a lakossági vélemények egyaránt arra utalnak, hogy a fejlesztéspolitikai beavatkozások többsége rövid távú és széttagolt, nem illeszkedik egy koherens, hosszú távú stratégiába. A válaszadók közül sokan nem érzékelik közvetlen hatását a különböző támogatott projekteknek, sőt jelentős részük nem is ismeri a rendelkezésre álló fejlesztési lehetőségeket. Ez komoly problémát jelez. ha a lakosok túlnyomó része számára láthatatlanok maradnak a programok eredményei és aláássa a bizalmat a támogatási rendszerben. A kutatás rávilágított arra is, hogy területi egyenlőtlenségek tapasztalhatók a források kihasználásában. Míg Baja városa viszonylag sikerebben pályázik és használ fel fejlesztési forrásokat, addig a kisebb falvak gyakran nem rendelkeznek a szükséges kapacitással és szakértelemmel a pályázati pénzek lehívásához, így lemaradnak a fejlesztésekről. Ebből fakadóan a támogatások demográfiai hatása csekély. A népességfogyás ütemét érdemben nem sikerült lassítani, a fiatalok elvándorlása továbbra is folytatódik, és a programok befejeztével gyakran nem marad fenntartható eredmény a térségben. Összességében H4 hipotézisét igazolja, hogy a mostani vidékfejlesztési politika eszköztára nem eléggé stratégiai szemléletű és hosszú távú, így strukturális fordulatot nem tud elérni a térség demográfiai pályájában.

Javaslatok: A helyzet javításához a vidékfejlesztési támogatási rendszer reformjára és hatékonyabb helyi adaptációjára van szükség. Először is, nagyobb stratégiai koherenciát kell teremteni a programok között. A különböző fejlesztési forrásokat (EU-s és hazai) összehangoltan, egymást erősítve kell felhasználni egy közös térségi jövőkép mentén. A Bajai járás számára ki kell dolgozni egy hosszú távú integrált vidékfejlesztési stratégiát, melyben a demográfiai szempontok (népességmegtartás) kiemelt prioritást kapnak. Ennek részeként javasolt célzott programokat indítani a fiatalok helyben maradására (pl. fiatal gazda programok kiterjesztése, induló vállalkozások támogatása, első lakáshoz jutási támogatás vidéken), valamint az idősebb népesség életminőségének javítására. Fontos, hogy a pályázati rendszer egyszerűsödjön és igazodjon a kistélepülések lehetőségeihez, biztosítani kell szakmai mentorálást vagy közös pályázati platformokat a falvaknak, hogy ne a kapacitáshiány legyen

az akadály a források lehívásának. Emellett növelni kell a helyi lakosság és civil szervezetek bevonását a fejlesztések tervezésébe és megvalósításába. Ha a lakosok magukénak érzik a projekteket, és látják azok hasznát, erősödik a bizalom és a programok társadalmi beágyazottsága. Kommunikációs kampányokkal ismertetni kell a rendelkezésre álló támogatási lehetőségeket és a sikeres projektek eredményeit, hogy a fejlesztéspolitika „kézzelfoghatóvá” váljon az emberek számára. Végül, a támogatások fókuszát a fenntarthatóságra kell helyezni, olyan beruházásokat és kezdeményezéseket érdemes preferálni, amelyek hosszú távon is működőképesek (pl. munkahelyteremtő beruházások, képzési programok, vállalkozásfejlesztés), nem csupán egyszeri infrastruktúra-fejlesztések vagy rendezvények. E lépések révén növelhető a fejlesztéspolitika demográfiai határfoka, és erősíthető a térség alkalmazkodóképessége a jövő kihívásaihoz.

5.5 H5: Érzelmi kötődés és vidéki életforma a helyben maradás tartóoszlopai

Következtetés: A kutatás igazolta, hogy a lakosok erős érzelmi kötődése és a vidéki életforma vonzó sajátosságai fontos szerepet játszanak a helyben maradásban Baja és a környező települések esetében. A családi és baráti kapcsolatok, a szülőföld iránti ragaszkodás sokak számára olyan erős tényező, hogy még a kedvezőtlen gazdasági feltételek ellenére sem szánják rá magukat az elköltözésre. A felmérés kimutatta, hogy a térség lakossága általában elégedett lakóhelyével, a válaszadók 78%-a jó vagy kiváló minősítést adott életminőségének a településén. Ez azt jelenti, hogy a legtöbben szeretik a vidéki nyugodt életritmust, a természeti környezet közelségét és a szoros közösségi kapcsolatokat, amelyek a városi életben ritkábban tapasztalhatók. A helyi identitás erősségét mutatja, hogy a lakosok jelentős része több generáció óta él ugyanazon a településen, büszke annak hagyományaira és értékeire. Ezek az emocionális tényezők valós megtartó erőt jelentenek. A családi gyökerek és a közösséghez tartozás érzése sok esetben visszatartó erő a fiatalok számára is, vagy éppen motiváció arra, hogy tanulmányaik után visszatérjenek szülőföldjükre. Ugyanakkor a kutatás arra is rávilágított, hogy önmagában az érzelmi kötődés nem mindig elegendő a megtartáshoz, ha a megélhetési feltételek hiányoznak. A fiatalabb generációk esetében megfigyelhető, hogy bár szeretik szülőhelyüket, az önmegvalósítási lehetőségek hiánya erősebb hatású lehet ezt támasztja alá, hogy a maradás vagy elvándorlás mérlegelésekor a gazdasági/infrastrukturális szempontokat gyakran előbbre sorolják. Mégis, H5 hipotézis lényegét tekintve helytálló: a személyes kötődések és a vidéki életminőség olyan emocionális kohéziót teremtenek, amely észrevehetően csökkenti az elvándorlási hajlandóságot a térségben.

Javaslatok: Az érzelmi kötődés megtartó erejére építve olyan intézkedéseket érdemes hozni, amelyek tovább erősítik a lakosok helyi identitását és elégedettségét. Ilyen lehet például a helyi identitás tudatos ápolása és kommunikálása, a települések értékeinek (történelmi örökség, természeti kincsek, híres szülöttek, gasztronómia stb.) bemutatása kiadványokon, közösségi médián és rendezvényeken keresztül erősítheti a lakosok büszkeségét és kötődését. Fontos a családbarát település koncepciójának támogatása is, olyan lépések, amelyek megkönnyítik a fiatal családok életét (jó minőségű óvoda és iskolaellátás, játszóterek, családi programok), hozzájárulnak ahhoz, hogy a fiatal szülők helyben maradjanak és gyermekeiket is ott neveljék fel. Ugyanígy a biztonságos, tiszta és zöld lakókörnyezet fenntartása kiemelt jelentőségű, hiszen a falusias jelleg vonzerőjét a nyugalmat és a természet közelségét ezek a tényezők adják. Érdemes inkább azokkal az emberekkel kapcsolatot tartani, akik elvándoroltak a térségből, például hazai találkozók és ünnepségek szervezésével a máshol tanuló vagy dolgozó fiatalok számára, illetve otthoni álláslehetőségekről való tájékoztatással, hogy ösztönözzük hazatérésüket. A generációk közötti kapcsolatok erősítése is fontos mentorprogramok, közösségi események, ahol idősek és fiatalok együtt vesznek részt, mert a családi gyökerek és a közösség támogatása együtt tartja a különböző korosztályokat. Végül, a vidéki életforma pozitív aspektusainak tudatos fejlesztése és promóciója (pl. falusi turizmus, helyi termelői piacok, természetjáró programok) kívánatos, hogy ne csak a helyiek, de a kívülállók szemében is vonzóbbá váljon a térség. Ha a fiatalok látják, hogy szülőföldjükön is lehet teljes, minőségi életet élni még ha nyugodtabb, "lassabb" ütemben is, nagyobb eséllyel döntenek a maradás vagy a visszatérés mellett.

6 Összegzés

Dolgozatomban a Bajai járás népességmegtartó képességét vizsgáltam, hogy feltárjam azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják a térség lakosságának helyben maradását. Bemutassam a járás előnyeit és hátrányait egyaránt. A témaválasztás háttérében személyes motivációm áll, a járásban élőként első kézből tapasztaltam meg a vidéki életforma előnyeit, és hátrányait. A kutatás kezdetén hipotéziseket formáltam. Prekonceptióim szerint a térség népességmegtartó erejét több kulcsfontosságú tényező határozza meg. Elsősorban a helyi gazdaság és a munkaerőpiac állapota, továbbá a közszolgáltatások színvonala, a baráti és családi kapcsolatok közelsége, illetve a helyi közösségekhez való erős kötődés, a vidékfejlesztési támogatások hatékonysága, valamint a lakosok erős érzelmi kötődése a vidéki életformához. Ezen prekonceptiók mentén öt hipotézist fogalmaztam meg, amelyek mindegyike a fenti tényezők és a népességmegtartás összefüggéseit vizsgálta.

A hipotézisek tesztelése érdekében kettő módszertant alkalmaztam. Egyrészt másodlagos, statisztikai adatokat elemeztem. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) és a Területfejlesztési Információs Rendszer (TEIR) aktuális demográfiai és gazdasági adatait dolgoztam fel, hogy feltárjam a Bajai járás településeinek társadalomszerkezeti és munkaerőpiaci mutatóit. Ezt kiegészítve esettanulmányt is végeztem primer kutatásként. Egy online kérdőíves felmérést készítettem, melyet a járásban élők körében terjesztettem közösségi média platformokon. A felmérésre 175 érvényes válasz érkezett, ami értékes betekintést nyújt a helyi lakosság véleményébe a munkahelyi lehetőségek, közszolgáltatások, közösségi élet és életminőség terén. A módszertani sokszínűség a kvantitatív statisztikai elemzés és a kvalitatív megközelítés ötvözése biztosította, hogy kutatásom átfogó és megalapozott képet adjon a népességmegtartó képesség mozgatórugóiról.

Kutatásom eredményei alátámasztották az előzetesen megfogalmazott hipotéziseket. Az adatok és a felmérés tanúsága szerint a Bajai járás településein a gazdasági lehetőségek korlátozottsága és az egyoldalú helyi gazdasági szerkezet jelentős mértékben hozzájárul a fiatal, aktív korosztály elvándorlásához. Különösen a magasan képzett fiatalok hagyják el a térséget a versenyképes munkahelyek hiánya miatt, ami hosszú távon népességfogyáshoz és a lakosság elöregedéséhez vezet. A kutatás arra is rámutatott, hogy a közszolgáltatások színvonalának romlása és a népességcsökkenés egymást erősítő folyamatot alkotnak. Számos kistelepülésen az elmúlt években bezártak az alapvető intézmények (iskola, óvoda, posta vagy bolt), e szolgáltatások hiánya tovább rontja az ott élők életminőségét és a települések vonzerejét, ami újabb elvándorlásokhoz vezet. Ezek a tapasztalatok igazolják, hogy a gazdasági és

infrastrukturális hátrányok szorosan összefüggenek a népességmegtartó képesség gyengülésével a környéken.

A vizsgálat pozitív tényezőket is feltárt, amelyek enyhítik a negatív folyamatokat. A kérdőíves felmérés eredményei azt mutatják, hogy a Bajai járásban erőteljes a közösségi kohézió. A lakosok jelentős része szorosan kötődik szülőföldjéhez, büszke a helyi hagyományokra, és aktívan részt vesz a közösségi életben. A válaszadók közel fele születésétől fogva ugyanazon a településen él és a megkérdezettek túlnyomó többsége elégedett a lakóhelye nyújtotta életminőséggel. A helyi identitás, a családi és baráti kötelékek, valamint a vidéki élet iránti elköteleződés fontos szerepet játszanak a lakosság helyben tartásában. Kutatásom igazolta, hogy a közösségi és érzelmi tényezők részben ellensúlyozni tudják a kedvezőtlen gazdasági hatásokat. Akik erős gyökerekkel rendelkeznek, hajlamosabbak maradni még neheztelt körülmények között is. Saját környezetemben azt látom, hogy hiába ragaszkodnak a fiatalok a szülőfalujukhoz, a karrier és fejlődési lehetőségek híján végül mégis sokan a költözés mellett döntenek. Ez arra figyelmeztet, hogy a népességmegtartás érdekében a gazdasági alapok megerősítésére kiemelt figyelmet kell fordítani. Megállapítottam, hogy a jelenlegi fejlesztéspolitikai eszközök és pályázati programok önmagukban nem bizonyulnak elegendőnek a kedvezőtlen demográfiai trendek megfordításához. A lakossági visszajelzések alapján sokan nem érzékelték a korábbi projektek kézzelfogható eredményeit, ami aláássa a bizalmat a támogatási rendszer iránt. Mindezek fényében kutatásom egyik fontos következtetése, hogy a vidékfejlesztési stratégiáknak a jövőben sokkal inkább a helyi igényekhez illeszkedően, integrált módon és hosszabb távú perspektívával kell megvalósulniuk ahhoz, hogy érdemi hatást gyakoroljanak a népességmegtartásra.

Dolgozatom megmutatja, hogy a gazdasági lehetőségek bővítése, a közszolgáltatások fejlesztése és a közösségi kohézió támogatása egyaránt nélkülözhetetlen a térség demográfiai stabilitásának erősítéséhez. E megállapításokat és javaslataimat nem pusztán dolgozatom eredményének szánom, ezért szándékomban áll dolgozatom eredményeit eljuttatni a Bajai járás településeinek önkormányzati képviselő-testületeihez, hogy kutatásom a gyakorlatban is hasznosulva támogassa a felelős politikai és gazdasági döntések meghozatalát a térség jövőjének érdekében.

7 Felhasznált irodalom

1. (OECD), O. f.-o. (2024). Assessing the framework conditions for social innovation in rural areas. OECD Publishing. Forrás: <https://doi.org/10.1787/8c4b0b20-en>
2. Bácskai Harsona. (2020. Május 4). *A Szeremlei borsos kalács a Megyei Értékek között*. Forrás: Értékeink Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat: <https://www.bacskiskun.hu/ertekek/szeremlei-borsos-kalacs>
3. Bács-Kiskun Megyei Fejlesztési Ügynökség, n. K. (2020). BácsKiskun2030: Bács-Kiskun megye területfejlesztési koncepciója I. előkészítő fázis. Helyzetelemzés. *BKMFÜ Nonprofit Kft.* (old.: 192). Kecskemét: BKMFÜ Nonprofit Kft.
4. Baranyi, B. (2013). *Integrált területfejlesztés*. Debrecen: Debreceni Egyetem, Mezőgazdaság-Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar.
5. Béres, B. (2018. Október). Hungarikum a bajai halászlé köré. (K. János, Kérdező:)
6. Brachinger, T. (2024). A bajai halászléfőzés élő hagyományának hatása Baján a jelenkori helyi társadalmi viszonyokra. *Közösségi Kapcsolódások tanulmányok kultúráról és oktatásról*, 4(2), 101–119.
7. Brachinger, T. (2024). Baja város legfontosabb integráló eszköze. In T. Gonda, *Jó helyek vidéken: Tanulmányok a vidékfejlesztés és a vidéki örökségi értékek témakörökből* (old.: 37). Pécs: PTE KTK Marketing és Turizmus Intézet.
8. Buskó, L. T. (2006). A kistérségi szint fejlődése Magyarországon 1990-től napjainkig. *Tudományos Közlemények / Általános Vállalkozási Főiskola*, 107–114.
9. Dax, T., Copus, A., Kahila, P., - Fritsch, M. (2020). *European Shrinking Rural Areas Challenges, Actions and Perspectives for Territorial Governance (ESCAPE Project Final Report)*. ESPON Programme,.
10. Egyed, K. (2009). A kistérségek kialakulása, kialakítása hazánkban NUTS 4, újabban LAU 1 szint az Európai Unióban. *Területi Statisztika*, old.: 19–39.
11. Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület. (2013. április). Helyi vidékfejlesztési stratégiája. Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület.
12. Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület. (2016). Helyi fejlesztési stratégiája 2014–2020. Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület.
13. Hajós-Bajai Borvidék Borút Egyesület. (n.d.). *Hajós–Bajai Borvidék*. Forrás: [hajosbaja.hu/](https://www.hajosbaja.hu/)
14. Hungarikumok Gyűjteménye. (2015). *Magyar Értéktár*. Forrás: Hungarikum: <https://www.hungarikum.hu/hu/bajai-hal%C3%A1szl%C3%A9>
15. HVG.hu. (2016. július 9). *Bajai Halfőző Fesztivál: húsz éve kezdődött*. Forrás: HVG: https://hvg.hu/itthon/20160709_Bajai_Halfozo_Fesztival_husz_eve_kezdodott
16. Illés, S., Kismarjai, B., - Simonyi, P. (2025). TÉRSÉGI FEJLESZTÉS ÉS HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉS. *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, 141–150.
17. Káposzta, J., Némediné, K., Urbánné Malomsoki, M., - Borbás, P. (2020). A vidékfejlesztés térbeli változásainak összefüggései. *Studia Mundi–Economica*, 60-61.

18. Káposzta, J. (2020). A vidékfejlesztés helye a regionális tudományban. *Tér és Társadalom*, 37–40.
19. Káposzta, J., - Honvári, P. (2019). A smart falu koncepciójának főbb összefüggései és kapcsolódása a hazai vidékgazdaság fejlesztési stratégiájához. *Tér és Társadalom*, 83–97.
20. Kun, G. (2021). Modern városok program: Kiút a Budapest központú gazdaságból? Debrecen.
21. Laki, I. (2015). Baja és térségének fejlődési lehetőségei. *GRADUS*, 184-189.
22. Lencsés, E., Hegedűs, S., - Lentner, C. (2022). A magyar mezőgazdaság egyes területi mutatóinak vizsgálata, európai uniós kitekintésben. *Európai Tükör*, 147-165.
23. Magyar Nemzet. (2008. július 12). *Magyar Nemzet*. Forrás: Magyar Nemzet archívum: <https://www.hungarikum.hu/hu/bajai-hal%C3%A1szl%C3%A9#:~:text=...>
24. Máté, P. T. (2022). A LEADER program a fókuszban... múlt, jelen, jövő? *Studia Mundi–Economica*, 104–118.
25. Nagy, G. (2014). Fenntartható önkormányzatok a Dél-Alföldön. (old.: 39-65). Budapest: Nemzeti Községi Szolgálati Egyetem.
26. OECD. (2016). *A New Rural Development Paradigm for the 21st Century: A Toolkit for Developing Countries*. Párizs: OECD Publishing.
27. Pál, S. (2005). A NUTS-rendszer ki- és átalakulása. *Comitatus: Önkormányzati Szemle*, 7-14.
28. Pfeifer-Tóth, T. (2025). A területfejlesztési rendszer kihívásai és átalakításának kísérletei = Challenges and attempts to transform the territorial development system. *Glossa Iuridic*.
29. Pusztai, B., - Neill, M. (2007). *Tourism, Festivals and Local Identity Fish Soup Cooking in Baja, Hungary*. Edinburgh–Szeged: University of Edinburgh SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék.
30. Simon, R. B. (2023). A fenntartható városfejlesztési. *Polgári Szemle*, 307–324.
31. Szigetköz – Mosoni-sík LEADER Egyesület. (2023). *LEADER Helyi Fejlesztési Stratégia 2023-2027 - Programozási időszak*. Mosonmagyaróvár: Szigetköz – Mosoni-sík LEADER Egyesület Munkaszervezete és a Tervezést Koordináló Csoport.
32. Sorbe, S. (2014). Tackling labour mismatches and promoting mobility in Hungary. Párizs: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Forrás: <https://doi.org/10.1787/5jz2px6jtpmt-en>
33. Szabó, P., - Farkas, M. (2024). A NUTS 2024 területi jegyzék jellemzői. *COMITATUS: Önkormányzati Szemle*, 199-206.
34. Szenoradszki, E. (2009). A Bajai kistérség munkaerőpiacának területi-strukturális problémái. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
35. Szenoradszki, E. (2009). A vállalkozások területi jellegzetességei a Bajai kistérségben. *Modern Geográfia*, 75-84.
36. Tózsza, I. (2013. június 12). *Helyi identitástudat a településmarketingben*. Forrás: Turizmus Online: https://turizmusonline.hu/cikkek/egyeb/helyi_identitastudat_a_telepulesmarketingben.html
37. Tózsér, A. (2022). A hungarikumok szerepe a települések. *Polgári Szemle*, 154–171.

38. van der Ploeg, J. D. (2012). *The New Peasantries Struggles for Autonomy and Sustainability in an Era of Empire and Globalization*. London: Routledge.
39. Woods, M. (2010). *Rural: Key Ideas in Geography*. London: Routledge.

8 Mellékletek

Isz. melléklet: felhasznált kutatási kérdőív

1. Melyik településen él?
2. Életkora:
3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:
4. Az Ön foglalkozása: (Egy válasz adható!)
5. Mióta él jelenlegi településén?   Mennyire szeret itt élni?
6. Tervezi, hogy elköltözik jelenlegi lakóhelyéről?
7. Ha elköltözne, hová szeretne költözni?
8. Ha elköltözne, annak mi lenne az elsődleges oka?
9. Ingázik-e Ön a lakhelye és a munkahelye/iskolája között?
10. Mit tart legfontosabbnak abban, hogy valaki helyben maradjon?
11. Mely területen látja a legnagyobb fejlesztési igényt?
12. Mit szeret legjobban a településén?
13. Hogyan ítéli meg a településen a közműszolgáltatások és infrastruktúrák színvonalát?
(Értékelje 1-től 5-ig terjedő skálán, ahol 1 = Nagyon rossz, 5 = Nagyon jó!)
  - Víz
  - Villany
  - Gáz
  - Telefon
  - Kábel TV
  - Internet
  - Utak, járdák állapota
  - Tömegközlekedés
  - Csapadékvíz elvezetés
  - Közterületek állapota
  - Hulladék elszállítása
14. Értékelje, mennyire elégedett a lakóhelyén az alábbi területeken!
(Értékelje 1-től 5-ig terjedő skálán, ahol 1 = Nagyon rossz, 5 = Nagyon jó!)
  - Egészségügyi ellátás
  - Szociális ellátás
  - Oktatás
  - Sport

- Szórakozás
- Kulturális programok
- Üzletek, szolgáltatások száma és színvonala

15. Véleménye szerint a helyi gazdaság az elmúlt években:

16. Milyen területeken lenne leginkább szükség fejlesztésre?

17. Mely fejlesztések járulnának leginkább hozzá a fiatalok helyben maradásához?

18. Véleménye szerint a jelenlegi fejlesztési támogatások (pl. Magyar Falu Program, LEADER stb.) mennyire segítik a település fejlődését?

19. Írjon három szót, ami elsőként eszébe jut a Bajai járásról! (Lehet pozitív, negatív vagy semleges, az Ön spontán asszociációi érdekelnek.)

20. Összességében mennyire elégedett a településén való életminőséggel?

21. Ön szerint milyen irányban kellene fejleszteni a bajai járás településeit a jövőben?

22. Összességében mennyire elégedett a településén való életminőséggel?

2.sz. melléklet: ábrák jegyzéke

1. ábra	Baja népességének változása 1784-től	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
2. ábra	Baja járás elhelyezkedése	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
3. ábra	A gemenci erdő nyugalmanak hangulata	12
4. ábra	Duna és Sugovica találkozósa	13
5. ábra	Baja lakosságának nemzetiségi megoszlása (2022)	14
6. ábra	A Hajós-Bajai borvidék pincefalvai és szőlőültetvényei	18
7. ábra	A bajai halászlá	19
8. ábra	A Bajai Halászléfőző Fesztivál látképe bográcsok sorban, hagyományos szabadtéri főzéssel	21
9. ábra	A Bajai Halászléfőző Fesztivál látogatói	22
10. ábra	Bajai Halászléfőző Fesztivál főzés a Szentháromság téren.....	23
11. ábra	A szeremlei borsos kalács hagyományos helyi finomság tejfölös-borsos mártásban	24
12. ábra	„Mióta él jelenlegi településén?” válaszadók megoszlása időtartam szerint	32
13. ábra	„Tervezi-e, hogy elköltözik jelenlegi lakóhelyéről?” válaszok megoszlása	34
14. ábra	Hogyan értékeli a közösségi élet színvonalát a településen?	40
15. ábra	„Írjon három szót, ami elsőként eszébe jut a Bajai járásról!” szófelhő a válaszok alapján	45
16. ábra	„Tervezi-e, hogy elköltözik jelenlegi lakóhelyéről?” válaszok megoszlása	47
17. ábra	Baja járás lakónépessége	48
18. ábra	Népesség aránya Baja járásban	48
19. ábra	Lakónépesség változása 2013 és 2023 között (%)	50
20. ábra	Baja város korösszetétele	54
21. ábra	Baja járás korösszetétele	55

3.sz. melléklet: táblázatok jegyzéke

1. táblázat	Vándorlási egyenleg	52
2. táblázat	Öregedési index (%)	56
3. táblázat	Függőségi ráta (%)	58
4. táblázat	Nyilvántartott álláskeresők aránya (%)	59

9 Függelék

9.1 *Absztrakt*

A dolgozat célja a Bajai járás népességmegtartó képességének feltárása, különös tekintettel a gazdasági, társadalmi és közszolgáltatási tényezők szerepére. A kutatás személyes prekonceptióból építkezett, miszerint a térség népességfogyásának oka elsősorban a korlátozott munkaerőpiaci lehetőségekben és a szolgáltatások szűkülésében keresendő, ugyanakkor a helyi közösségi kötődés és társadalmi tőke jelentős megtartó erővel bír. A vizsgálat kvantitatív és kvalitatív módszerekre épült. Az eredmények igazolták, hogy a gazdasági hátrányok és a közszolgáltatási hiányosságok meghatározóan hozzájárulnak az elvándorláshoz, ugyanakkor az erős lokális identitás és közösségi kapcsolatok képesek mérsékelni e folyamatot. A dolgozat következtetése, hogy a térség népességmegtartó képességének erősítéséhez integrált fejlesztési megközelítés, a munkahelyteremtés támogatása, valamint a közösségi erőforrások tudatos ápolása szükséges. A kutatás eredményeit a szerző a helyi önkormányzatok döntéshozói elé kívánja tárni, hozzájárulva a megalapozott fejlesztéspolitikai irányok kialakításához.

Nyilatkozatok

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

111.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függeléke: A MATE egységes szakdolgozat / diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója 4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:

FEHÉR ZALÁN

A Hallgató Neptun kódja:

W4NC4D

A dolgozat címe:

BAJAI FÁRAS KÉPESSÉGMEGTARTÓ KÉPESSÉGÉNEK VIZSGÁLATA

A megjelenés éve:

2025.

A konzulens intézetének neve:

VIDÉKFEJLESZTÉS ÉS FENNTARTHATÓ GAZDASÁG

A konzulens tanszékének a neve:

VIDÉK- ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és - nem titkosított dolgozat a védést követően - titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 6.0000² 2025. év NOVEMBER hó • 7

nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölnendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölnendő.

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Fehér Zalán
Neptun-kódja:	W4NC4D
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	X BSc/BA a MSc/MA a Doktori (PhD) C] Egyéb'
Tantárgy neve/kódja*:	Szakedolgozat
A munka címe:	A Bajai járás népességmegtartó képességének vizsgálata

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!) a A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

szakirodalom keresésére, szövegek megfogalmazásának nyelvi javításának támogatására, ötletek rendszerezésére, szakkifejezések tisztázására, hivatkozási forma	chatgpt 4.0	
ellenőrzésére, idegennyelvű források fordítására		

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-neve, eszköz verziója, elérhetősége	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

---

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

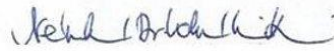
Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát

mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt ..... GÖDÖLLŐ ....., 2025. NOVEMBER ... hó 10. nap

Hallgató aláírása

Konzulens/Témavezető aláírása

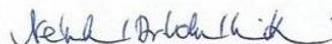
NYILATKOZAT

FEHÉR ZALÁN (név) (hallgató Neptun azonosítója: W4NC40)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem *3

Kelt: GÖDÖLLŐ 2025. év NOVEMBER hó 7. nap

belső konzulens

---

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.